

OOSTVLAAMSCHE

Z A N N T E E N

Algemeen Tweemaandelijks Tijdschrift
voor Volkskunde

Orgaan van de Koninklijke Bond van
de Oostvlaamse Volkskundigen en van
de Dienst voor Volkskundige Opzoeking

40^e Jaargang
Nr. 6 - 1965
nov. - dec.

DRUK. V/H AD. HOSTE N. V.

UITGAVEN VAN DE BOND

Verkrijgbaar op het sekretariaat, Oscar de Gruyterstraat 36, Gent en op de bibliotheek : Kraanlei 41, Gent.

1. **Oostvlaamsche Zanten**, nog voorradig tot zolang de voorraad strekt : 15^e, 19^e jg., 21^e tot en met 31^e jg., 33^e tot en met 39^e jg. tegen 100 F per jaargang; jg. 1 (1926) en jg. 32 (1957) zijn gedeeltelijk in fotokopie beschikbaar tegen 100 F per jaargang alleen voor afnemers van ten minste 10 jaargangen; van de andere jgg. nog enkele losse nummers tegen 30 F per nummer.
2. **Jaarboek 1945 (jg. 20) van de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs: 150 F (leden 100 F).
3. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. VAN ES. Prijs: 50 F (leden 30 F). **Idem II (Jg. XXVI-Jg. XXXV)**, door F. VAN ES. Prijs: 40 F (leden 25 F).
4. **Geïllustreerd Feestnummer (Iustrumnr)**. Prijs: 25 F (leden 15 F).
5. **Survivances du Passé**, door A. MARINUS (8 p.). Prijs: 12 F (leden 8 F).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mw L. BATAILLE-HIEL. Prijs: 80 F (leden 50 F).
7. **Zur Entwicklungsgeschichte des Bauernhauses mit durchgezapften Ankerbalken**, door J. SCHEPERS (10 p.). Prijs: 15 F (leden 10 F).
8. **Register op Gabr. Celis: Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. OLBRECHTS. Prijs: 20 F (leden 12 F).
9. **Bijdrage tot de volkskunde van Moerzeke**, door J. LAUREYS (50 p.). Prijs: 50 F (leden 32 F).
10. **2^e Lusurumnummer 1930-1935**. Prijs: 40 F (leden 24 F).
11. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile ANDELHOF. Prijs: 25 F (leden 15 F).
12. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. VERMEULEN. Prijs: 80 F (leden 50 F).
13. **Waasch Sagenboek**, door F. VAN ES. Prijs: 100 F (leden 60 F).
14. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. ANDELHOF. Prijs: 25 F (leden 15 F).
15. **Folklore en Onderwijs**, door L. HOSTE. Prijs: 12 F (leden 8 F).
16. **August Hendrickx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. DE COSTER. Prijs: 25 F (leden 15 F).
17. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. VAN ES. Prijs: 25 F (leden 15 F).
18. **De Wetterse Reuzen**, door Lic. M. DAEM. Prijs: 25 F (leden 15 F).
19. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr. G. DE MEYER. Prijs: 25 F (leden 15 F).
20. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. LIEVEVROUW-COOPMAN. Prijs: 25 F (leden 15 F).
21. **Spelen mijner Jeugd**, door L. LIEVEVROUW. Prijs: 60 F (leden 35 F).
22. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. BROECKHOVE. Prijs: 65 F (leden 40 F).
23. **Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land**, door M. BROECKHOVE. Prijs: 230 F (leden 140 F).
24. **Doods-, Begrafenis- en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde**, door J. PIETERS. Prijs: 90 F (leden 55 F).
25. **Het Volksleven te Wieze. 1900-1950**, door J. VAN HAVER. Prijs: 100 F (leden 60 F).
26. **De Gentse Bakkers. Bijdrage tot de Studie der Middeleeuwse Ambachten en Neringen**, door Marcel DAEM. Prijs: 35 F (leden 20 F).
27. **Het Hospies der Kinderen Alijn of Alynsghodshuis te Gent**, door E. LUYCKX-FONCKE (met talrijke ill.). Prijs: 40 F (leden 25 F).
28. **De Rivaliteit tussen Aalst en Dendermonde**, door H. VAN HESE. Prijs: 125 F (leden 80 F).
29. **Leerknappen in de kunstambachten te Gent tijdens de 14^e en 15^e eeuw**, door Marcel DAEM. Prijs: 35 F (leden 22 F).
30. **De folklore van de Hop in Vlaams-België, vroeger en nu**, door Cl. VANHOUCKE. Prijs: 160 F (leden 100 F).

Elk bedrag vooraf storten op postrekening nr. 969.46, Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent. UITVERKOCHT zijn op dit ogenblik : **Herdenkingsalbum Alf. De Cock — Het Stroodekkersbedrijf** door Cl. Trefois — **Lodewijk De Vriese, Biobibliographische studie — De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois — **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois — **De Tinnepotgieterij te Gent**, door J. Boes — **Galerij van Gentsche Typen**, door E. Andelhof — **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es en anderen — **Devotie tot de Heilige Donatus**, door M. Broeckhove — **Sint-Kristoffel. Legenden. Verering. Verspreiding**, door R. van der Linden.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Volkskundigen. Jaarlijkse bijdrage gewoon lid: 150 F; familiekaart: 50 F per gezinlid; buitenland: 175 F; beschermend lid 300 F; steunend lid 500 F. **Abonnement op Oostvlaamsche Zanten**: voor niet-leden (bibl., instellingen, verenigingen, enz.): 175 F per jaargang. P.R. 969.46 Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

ALGEMEEN TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSKUNDE
 ORGAAN VAN DE KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE
 VOLKSKUNDIGEN & DIENST VOOR VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN

Redaktie : Lic. Renaat van der Linden, Godveerdegemstraat, 15, Zottegem.

Redaktieleden : Julien Boes, Lic. Marcel Daem, Dr. René Haeseryn.

Ruil & Recensiedienst : Dr. Haeseryn, Bibliotheek, Kraanlei 41, Gent.

Sekretariaat van de Bond : Maurits Broeckhove, Osc. de Gruyterstr., 36, Gent.

Alle stortingen op postrekening : 969.46, Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent.

INHOUD

R. VAN DER LINDEN : Ex-voto's op een graf te Dendermonde 230

Zoeken en Zanten

Wetteren-ten-Ede — Spotlied op gemeenteverlichting. Alb. Rawoens 234

Film « Op mijn kloefen zal ik vrijen ». M. Broeckhove 235

Zeveneken — Schat anno 1831. Ferdi van de Vijver 236

Wetteren-ten-Ede & Laarne — Bijnamen en volkstypen. Alb. Rawoens 237

Bondsnieuws

Jaarlijkse Statutaire Vergadering op 31 oktober. M. Broeckhove 239

Boekbespreking

I. Peeters-Verbruggen. Nederlandse Volksk. Bibliografie. (M. Broeckhove) 249

L. Bruyninx. Dendermonde. (M. Daem) 250

Gyula Ortutay. Kleine ungarische Volkskunde. (M. Daem) 250

Dr. E. van Autenboer. Volksfeesten en Rederijkers te Mechelen (M. Daem) 251

G.W. Diener. Hunsrücker Volkskunde (R.v.d.L.) 254

Romain Deconinck. M'n Nonkel Miele en Ik. (R.v.d.L.) 255

DIENST VOOR VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN

Hervé STALPAËRT. De verjongingskuur bewerkt door Molenaar en Bakker, Smid en Stoker. Een volkskundig onderzoek 256

Inhoud. 40e. Jaargang 1965 269

Oostvlaamsche Zanten wordt uitgegeven met steun van v.z.w. Noordstarfonds.

Ex-voto's op een graf te Dendermonde

De studie van de volksdevotie kan tot verrassende vaststellingen leiden. Over het algemeen aanvaardt men, dat de gelovigen (en ook lichtgelovigen die men niet als kerkelijk kan bestempelen) heiligen vereren en aanroepen in een kerk of een kapel. Ze offeren daar kaarsen, bloemen, wassen of marmeren ex-voto's. Op een graf te Dendermonde troffen we zoveel marmeren votiefstenen aan dat we geen tekst van de grafsteen meer konden lezen. Maar de verklaringen op de votiefborden spraken duidelijke taal. Hier kregen we een apart geval van volksdevotie.

P a t e r P A U L

In Dendermonde en in Appels (het kerkhof van Dendermonde bevindt zich op het grondgebied van Appels) kent groot en klein de naam van Pater Paul.

— **Hij is een Benediktijn, mijnheer, daarvoor moet ge naar de abdij gaan. D'r gaan veel mensen beewegen naar zijn graf, daarvoor moet ge naar het kerkhof, langs de weg op Aalst.**

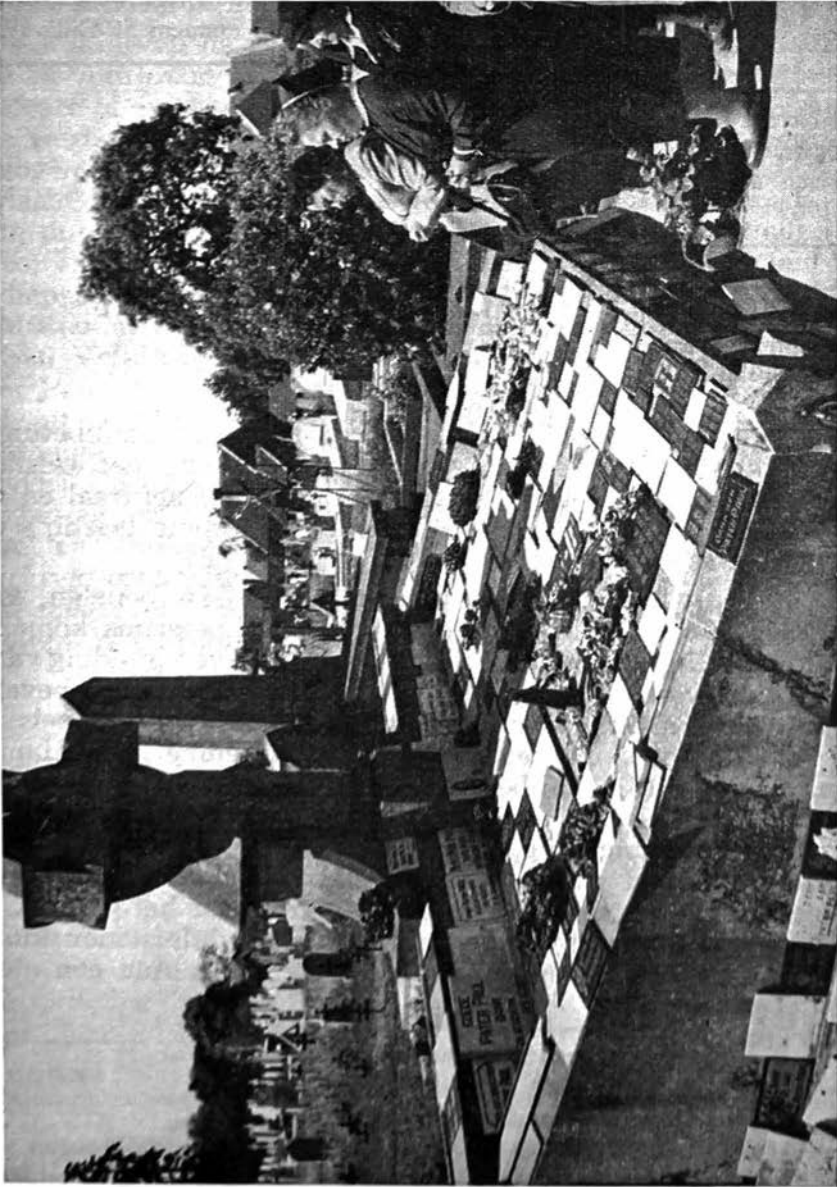
Dat blijkt en blijft hoofdzaak voor hen. U kent de orde van de vereerde pater en zijn begraafplaats. Dring niet aan voor meer bijzonderheden. Het zal niet veel aarde aan de dijk brengen. In de abdij zelf verstrekt een vriendelijke pater een Nederlandse en een Duitse biografie. (1)

Dom Pater Paulus O.S.B. (in de wereld Franciscus Luyckx) is geboren te Millegem-Mol op 15 januari 1824, ontvangt het kleed van de H. Benediktus op 24 oogst 1848, legt zijn geloften af op 30 september 1858, sterft te Dendermonde op 24 februari 1896. Het doodsprentje levert deze data. Het valt niet binnen het bestek van deze bijdrage te wijzen op zijn kunst om de toekomst te voorspellen, zieken te genezen, enz. De monografie van J. Joos levert dankbaar materiaal voor dergelijke wetenswaardigheden. Het loont veeleer de moeite te onderzoeken hoe de vereerders van Pater Paul thans hun dank op zijn graf betuigen.

Bijgaande drukplaat dateert van 1957. Ze biedt u een klein beeld van de talrijke votiefstenen die op het graf worden opgestapeld. De ex-voto's vertonen allerlei afmetingen; de kleinste meten tien centimeter; de grootste bereiken meer dan dertig centimeter breedte of hoogte; de teksten zijn geste'd in het Nederlands, Frans en Duits; de vorm brengt eveneens afwisseling, de meeste votiefstenen zijn rechthoekig, ze zijn vierkantig of vertonen de vorm van een hart. De tekst boezemt ons meest belang in. Lees even :

---

(1) JOOS, J.: Pater Paul. Uitgave L.K.D. Dendermonde. 1950. 223 blz.
P. RENAAT VAN HECKE O.S.B.: Pater Paul von Moll. Uitg. Abtei Sankt Peter und Paul. Dendermonde, 1958, 64 blz.

Bedevaarders bij de grafsteen,
die heel en al met ex-yoto's
bedekt is.

Dank aan Pater PAUL,
voor zijn tweevoudige
genezing F.C. Antw. 41

Uit dank aan
Pater PAUL
voor geslaagde studies

Pater Paul
hat geholfen
vielen dank

Dank aan Pater PAUL
voor genezing en het
welslagen mijner studies
1965 M.M.

Remerciements pour
examens réussis

Uit dankbaarheid aan
PATER PAUL voor het
bekomen van ons zoontje
PAUL en omdat we hem mogen
behouden 19 juni 45 St. Niklaas-W

Voor geslaagde examens
familie Jacobs Dendermonde

Dank voor welslagen
van examens St.-Gillis-W.

Dank Pater Paul
Heinbach 1962

dank voor goede thuiskomst

De opschriften tonen duidelijk de reden van de dankbetuiging. Het betreft over het algemeen een genezing, dikwijls het welslagen in een eksamen. De meeste teksten zijn nochtans neutraal en vermelden enkel: « **Dank aan Pater Paul** ». Soms komt daarbij « **voor verkregen gunsten** »..

Deze enkele gegevens maken het niet mogelijk te bepalen, waarvoor Pater Paul specifiek vereerd wordt. De pelgrims komen er voor alle mogelijke en onmogelijke gevallen. De verspreiding van de verering kan evenmin vastgelegd worden. De votiefstenen bevatten weinige plaatsnamen. We citeren enkele lokaliteiten: Appels, Beveren, Borgerhout, Desteldonck, Gent, Grembergen, Hamme, Keiem, Kontich (3), Lebbeke, Loochristy, Mariaburg (3), Puyvelde, Sint-Niklaas, Wetteren. Deze namen bewijzen, dat lieden uit de onmiddellijke omgeving, maar ook evenzeer uit het Antwerpse hun erkentelijkheid willen betuigen. Jaartallen ontdekt u weinig, zodat geen kans bestaat te verklaren, in welk jaar het gebruik van votiefstenen ontstaat of stijgt of mindert. De votiefstenen kunt u bestellen in de huizen langsheen de Kerkhofweg. Aan een atelier hangt het opschrift:

Te bekomen: occasie zerken
aanvaart het opkuisen
van graven en afschuren
van zerken in N° 2

Bij het lezen van deze aankondiging wordt het duidelijk, waarom een opschrift luidt: « na een exzame aan Pater PAUL ». Een gewone votiefsteen met de klassieke vier woorden kost vijftieng frank (dank aan Pater Paul). Voor grotere ex-voto's en andere tekst betaalt men per aantal letters.

Het offeren van ex-voto's op graven is geen afzonderlijk feit in Dendermonde. Het geschiedt b.v. ook in het Antwerpse. Het wonder ligt in de eigenaardigheid, dat men deze votiefstenen offert op graven van personen die helemaal niet heilig en zelfs niet zalig verklaard zijn (1). In verband daarmee zou een onderzoek naar de verering van Broeder Isidoor in het Kortrijkse, van het Heilig Paterke in Hasselt en anderen moeten doorgedreven worden.

De studie van de religieuze volkskunde kan in betrekking met deze ex-voto's een andere rijke bron aanboren, nl. de brieven die dankbare of smekende zielen naar een bedevaartplaats sturen. Het is de verdienste van Lic. Walter Giraldo, dat hij tijdens het XXIIIe Filologencongres te Brussel in 1959, afdeling volkskunde (2) de aandacht heeft gevestigd op de moderne mirakelboeken, de periodieke publikaties, zoals ter ere van St.-Antonius van Padua, Don Bosco, enz. Twee jaar nadien verscheen te Basel een uitvoerige en diepgaande studie « **BRIEFE ZUM HIMMEL. Die Grabbriefe an Mutter M. Theresia Scherer in Ingenbohl. Ein Beitrag zur religiösen Volkskunde der Gegenwart.** » (3) De publikaties nopens Pater Paul bevatten ook talrijke brieven, (uit alle hoeken van het land, uit Duitsland en Frankrijk) die gebeurlijk als embryo voor zulkdanige studie kunnen in aanmerking komen. Wie schrijft deze brieven? De aangehaalde Duitse studie onderzoekt geslacht, leeftijd, beroep van de inzenders; vorm, stijl, inhoud van de brieven; de rol en betekenis van deze schriften; in het kader van zulke uitvoerige opzoeken leveren de marmeren ex-voto's enkel een klein onderdeel. Het past echter daarmee het werk op het getouw te zetten. Wie neemt de draad over?

Renaat VAN DER LINDEN

---

(1) Merksem

(2) Handelingen van het XXIIIe Vlaams Filologencongres. Brussel 1-3 april 1959. Uitg. « De Vlaamse Filologencongressen », Leuven, Drs. W. Giraldo; Vlaamse mirakelboeken en hun betekenis voor de volkskunde, blz. 338-348.

(3) HEIM, WALTER: *Briefe zum Himmel*. Basel, 1961. Schriften der Schweizerischen Gesellschaft für Volkskunde. Band 40 141 blz. 7 landkaarten.

Zoeken en Zanten

WETTEREN - TEN EDE. — Spotlied op gemeenteverlichting.

Hoe is het lied « Eedse 11 novemberviering in het donker » ontstaan ?

Tot en met 1954 werd de openbare verlichting op Ten Ede gedooft te 11 uur 's avonds. Dan was het vanzelfsprekend helledonker. De vele smalle modderige boerestraten op die wijk hebben aan vele bewoners gedurende de winter natte voeten en soms een volledig nat pak bezorgd.

Deze feiten werden gekoppeld aan een gebeurtenis die nogal weerklank vond op Ten Ede. Dhr. Prudent Vervaet, afkomstig van Ten Ede was naar Amerika uitgeweken. Na een verblijf aldaar keerde hij terug naar zijn geboortedorp op 50-jarige leeftijd, met het doel de hand te vragen van de 20-jarige dochter van Florent Van Den Abeele. Beide omstandigheden, de slechte straatverlichting enerzijds, en het huwelijksaanzoek anderzijds, gaven aanleiding tot het tot stand komen van het lied.

Ter gelegenheid van een feestavond der Verbroedering Oud-Strijders en Opge-eisten op Ten Ede in 1952, op touw gezet met de medewerking van Albert Ramoens, schrijver van deze mededeling, werd het lied voor het eerst in het openbaar ten gehore gebracht door Cesar Lievens (1).

Zangwijze en tekst van het lied.

De zangwijze is ontleend aan de melodie de Trappers van Alaska. De tekst werd gemaakt door Armand Van Durme en Albert Rawoens. De in het lied bedoelde personen, soms met bijnaam vernoemd, zijn allen inwoners van Ten Ede.

1.

Het liedje da'k ga zingen
Is iets speciaals voor
Ik kon mij niet bedwingen
Luistert maar even nu.
G'hebt het al ondervonden,
Ge weet er alles van
Toe 't is een echte zonde
Wat zijn z'hier toch van plan
Ons lid gaat uit. Want kost te duur
't Wordt donker om 11 uur.

Tasten, tasten, tasten,
tasten beste maat.
Is mij dat toch zot,
zelfs ons beetje electric,
Snijden z'af, 't is toch straf.
Wel ach arme.
'k Zie niets om mij heen
'k Loop m'een blauwe scheen
Op ons schoon Ten Ede,
dat zegt iedereen.

2.

De mensen kopen pielen,
Ge weet bij *Tseef De Kaan*, (2)
Want al die brave zielen
Kunnen zonder lamp niet gaan
Moet g'eens al naar Bommels,
Doorsteek of Dompelhoek
Ge trapt, ge polst, ge schommelt,
Vol more, drek en koek.
't Is daar zo donker als in d'hel
De dieven hèn vrij spel.

Refrein

Als de zon verdwijnt
en de maan niet schijnt,
Is het donker op Ten Ede
mijn braaf kind.
Als het elf uur slaat,
is 't hier op de straat

(1) Cesar Lievens is een bekend volkszanger — Zie R. Vankenhove, Tweemaandelijks lied, Oostvlaamse Zanten, 40e Jg. (1965), nr. 2, blz. 68.

(2) Tseef De Kaan (Moreels Jozef) fietsmecaniciën en elektriciën waar batterijen (pielen) konden aangeschaft worden.

3.

Den donker speelt ons perterr
Dat heeft men hier gezien,
Prudent nog jong van herte (3)
Vond hier zijn koeke-tien
Hij kwam hier in vakantie
Recht uit Amerika

En met een beetje chance
Die vond hier zijn vrâ.
Hij ging haar vóór en zij vol min
Vertrok per vlieg-machien.

4.

Pijken here is ne kerel (4)
Een voorbeeld van grosse-caisse
'Nen echten Eedsen perel
Hij slaat voorwaar niet mis
In 't donker of van verre
Is 't steeds van 't ziem boem boem!
En rijdt hij mee zijn kerre
Daar geeft hij ook katoen
Maar mee de beirkar, loopt het mis
Surtout als 't donker is.

5.

Den Dompelhoek, goe geweten
Daar is het één moeras
Cesar Lievens kan het weten (5)
Want 't is daar ééne plas
't Lied van zijn koffiemolen

Die zong hij g'heel de nacht
Vol modder aan zijn zolen
Door 't polsen in ne gracht,
En zo kwam hij, al zingend t'huis
Bij *Emma Dook* was 't niet pluus (6)

6.

Met *Honoré*, janverdore (7)
Is 't heel anders gegaan
Die kon met al die more
Bijkanst niet rechte gaan,
Toch zong hij van klaasken
Gij weet wel zijn lijfstuk,
Hij dronk nog menig glaasken
Tot hij zat, op zijnen huk
Hij kroop weer recht, en hij zag niet
Het licht sloeg uit sebiet.

7.

Mocht ook de zon weer schijnen
En verlichten het verstand
Moge oorlogsangst verdwijnen
Voorspoed in ieder land,
Dat elk in vrêe kan leven
Dat is ons ideaal
Het doel waarvoor wij streven
Staat vast als een mijlpaal
Dus sluit U aan bij onzen bond
En zingt met volle mond

Albert Rawoens

FILM « Op mijn kloefen zal ik vrijen » — 2 oktober 1965.

Een volkskundige beleeft er genoeg aan, wanneer hij vaststelt, dat geliefde onderwerpen aan bod komen in en via de televisie. De titel van de film klinkt eigenaardig en zou wellicht beter geweest zijn: Lied en Ambacht. Of Arbeid en Lied. Maar dan denken terstond enkele mensen, dat er politiek of folklore mede gemoeid is en vinden het misschien de moeite niet. Thans heeft de titel vast en zeker én oud én jong aangesproken.

Een kleermaker heeft er zijn feestlied ten beste gegeven; (ons medelid Ferdi

- (3) *Prudent* Vervact. Zijn uitverkorene of koeke-tien vervoegde hem in Amerika om met hem te huwen.
- (4) *Pijken here* handhaaft de orde in de kerk. Het is Georges De Winne, bijgenaamd Georges van Laans. Zijn vader heette Juliaans, maar werd gewoonweg Lanus genoemd. Zijn zoon erfde die bijnaam.
- (5) *Cesar Lievens*, de volkszanger die voor het eerst dit lied zong, woont in de Dompelhoek.
- (6) *Emma Dook* is de bijnaam van de echtgenote van Cesar Lievens. In de burgerlijke stand heet zij Emma Van Rijsselberghe.
- (7) *Honoré* Van Laer, een vriend en oudstrijdmakker 1914-1918 van Cesar Lievens. *Honoré* was ook dichter en zanger. Zijn lijfstuk St.-Niklaas was een hekkelied en werd door hem gemaakt.

van de Vijver die een strijkijzermuseum bezit te Borgerhout, Vosstraat 87) een kantwerkster uit Lier trad op; een hoefsmid uit Waasmunster gaf met twee gasten de drieslag op het aanbeeld; een korver uit Bornem begeleidde zijn vlechten met een zang; een schareslied uit Lokeren was van de partij; Cesar Braeckman uit Weteren, de belletjesman en straatzanger, verscheen met zijn klompenlied; vlasslijters uit Velzeke boden een lied, waarvan we strofen in de Vlaschaard van Streuvels lezen; twee jongens uit hetzelfde dorp hielden de wacht bij de koeien en zongen intussen. Een verrassing voor velen vormde het dorslied, ontdekt door ons medelid R. De Backer in St.-Amandsberg en dat uit de streek van Weteren stamt. Elk optreden van zangers was gebonden met een tekening van de kartoenist Gommaar Timmermans. Onze voorzitter Renaat van der Linden trok door het land om het scenario samen te stellen. De Vlaamse televisie gaf een volkskundige film van de bovenste plank. Laten we hopen dat we er zo regelmatig mogen krijgen.

M. Broeckhove.

ZEVENEKEN. — Schat. Anno 1831.

Momenteel is men een reeks volkswoningen aan 't bouwen te Zeveneken op de plaats waar voorheen wellicht een schat verborgen was.

Het verhaal luidt als volgt :

Bij de aftocht in 1831 van de Nederlandse troepen zouden twee inwoners uit het dorp de geldkist met het kantinegeld hebben buit gemaakt en ergens in de grond hebben gestopt. Dit wegstoppen gebeurde in het Kallestraatje.

Het verhaal geeft aan, dat na het verstoppjen van de geldkist in de grond een van beiden de volgende nacht de kist zou weggehaald hebben. Van het verdelen van de buit kwam niets in huis. Resultaat : tussen twee families een vete, die van geslacht tot geslacht is overgeleverd.

Het Kallestraatje op de wijk Zavel was een berucht straatje. Het was en is de weg waarin ook de smalle « kerkewegel » uitliep vanaf de wijk Ruilare. De kinderen werden er de schrik op het lijf gejaagd en wel om verschillende redenen.

1. In enkele krotten woonden voorheen oude vrouwtjes, die als « toverheksen » versleten werden. De huisjes zijn verdwenen.
2. Het was ook de weg naar « Sloovers bos » waar het altijd donker was wegens de lommerrijke bomen.
3. De « framason » dichter Evarist Verdurne (ps. Ledegouwer) zat daar zijn « slechte » boeken te schrijven in de rioolbuizen.
4. Hier hadden ook de « Bierkampen » destijds plaats, waaraan vooral het « slecht volk » deelnam. Over deze bierkampen hoop ik terug te komen.
5. Het geheim van de verborgen schat... het stelen en de dieven... wat hier plaats vond blijft voortleven.

Ik heb dit willen mededelen om te tonen hoe men de kinderen wist de schrik op het lijf te jagen. De historiek van verborgen schatten valt niet alleen te Zeveneken op te tekenen. Inderdaad...

Ferdi van de Vijver

WETTEREN - TEN EDE en LAARNE. — Bijnamen en Volkstypen.

Het schenken van bijnamen is een algemeen verschijnsel in elke gemeente. Van generatie tot generatie wordt de bijnaam geërfd en blijft tot op onze dagen voortleven. Vermoedelijk beleven we nog de laatste generatie der bijnamen, zodat het wel belang heeft deze op te tekenen, en zo mogelijk te verklaren.

Dat bijnamen sterk gebonden zijn aan een geslacht en niet zozeer aan een gelijklopende familienaam kunnen we illustreren door een eigenaardig verschijnsel inzake bijnamen.

Op Ten Ede en te Laarne wonen vijf families die de familienaam Van Rysselberghe dragen. Ze zijn door geen familiebanden gebonden en hebben elk een afzonderlijke bijnaam met als familienaam Van Rysselberghe. We noteren :

Jan Dook, Tsef Dook, Pien Dook, Emma Dook;

Jan Tiste, Karel Tiste,

Gust Gebuere, Elodie Gebuere, Felix Gebuere;

Jan Vergeyt, Karel Vergeyt;

Naert Caelebeke (1), Sies Caelebeke.

Vele bijnamen zijn ontleend aan het beroep van de persoon, van de vader of de grootvader, o.a. Sieske Kuypers, kuiper Frans Evenaert, Ten Ede. Volkstypen geven kleur en klank aan het dorpsleven. We herinneren ons nog volgende namen :

Lodden Buy, kluizenaar, woonde in de Slachtstraat op Ten Ede in een lemen hut;

Toon Verduyck, boottrekker op de Schelde, wonende Steendam op den Ede;

Soutsen Prot, een boereknecht. De bijnaam Soutsen is ontleend aan de voornaam Jozef;

Tsiet, boereknecht;

Siska Mostaardbeen, gaf godsdienst onderricht in de jaren 1870-1900;

Stien Vlieghe, poermaker van beroep. Was het mikpunt van de spotlust der kinderen wanneer hij dronken was;

Pier de Klompenmaker, venter met laurierbladeren;

Mariage Djouk, bokkenhoudster uit de Dompelhoek. Woonde samen met haar broer Tiste Djouk.

Treze de Kaan, moeder van Tseef de Kaan, Moreels Jozef. Treze was bokkenhoudster. Haar man « De Kaan » kon liegen dat hij het zelf geloofde. Volgende anekdote is goed bekend over een prijskamp in 't hardst liegen. Een deelnemer vertelde dat hij gedurende zijn krijgsgevangenschap in Duitsland een raap gezien had groter dan een dagwand. Onze meester leugenaar De Kaan vertelde hierop dat hij in Rusland gewerkt had in een ketelmakerij. Als ketellapper werkte hij mede aan het maken van een ketel die zo groot was dat de ene ketelmaker de andere niet hoorde alhoewel ze allen aan dezelfde ketel werkten. « En waarvoor moest die ketel dienen ? » vroeg de vorige konkurrent-leugenaar. « Om uw raap in te koken ! » was 't antwoord van De Kaan.

Twee eigenaardige volkstypen waren de Rosten Engels en Den Feel. Ze waren

---

(1) Naert Caelebeke is de naam van de populaire beroepswielrenner Bernard Van Rysselberghe, groothandel in wijnen en likeuren, gevestigd op de Koningin Elisabethaan te Gent.

voor « beerke spelen ». De Feel droeg de familienaam Karel Rawoens, zoon van Felix Rawoens.

Feel is de volkse afwijking van de voornaam Felix.

Op zekere dag hadden ze hun vriend Folle Vervinck ontmoet om beerken te spelen. Ze hadden hem geketend met boomketens. Het slachtoffer moest hen vergezellen in de bezoeken aan de herbergen, hij moest onder de biertafels kruipen en grollen gelijk een beer. Dit noemde men beerke spelen. Op hun terugtocht naar huis belandden ze op het kerkhof van Ten Ede. Des anderendaags moest een dode begraven worden, de put was reeds gedolven en bevatte op halve meter diepte niets dan water. De geketende Folle werd door zijn vrienden, de Rosten Engels en den Feel, in de put gedompeld. De moeder van Folle die herbergierster was, liet de zaak zo niet en spande een proces in. De twee beklagden en het slachtoffer verschenen voor de rechter te Dendermonde. Eerst kwam de Feel bij de rechter. « Wel, Rawoen, gij hebt uw vriend Folle in een put water geworpen. » Ja en neenknikkend vond de Feel een verantwoorde uitleg. « Ge weet hoe ne zatte mens is, Mijnheer de Juge. Onze vriend was geweldig zat en was ons ontsnapt. Eensklaps hoorden we op 't kerkhof een geroep als van enen die vermoord werd. We liepen naar 't kerkhof en hadden nog juist de tijd om onze vriend van de dood te redden. Zonder ons ware hij verdronken. » Toen kwam de Rosten Engels aan de beurt. Hij vertelde ongeveer hetzelfde en sprak ook met een heilige overtuiging dat hij 't leven van Folle gered had.

En toen kwam Folle aan het woord. Hij herinnerde zich niet meer of hij nuchter of dronken was op 't ogenblik van de feiten. Op de vraag van de rechter of hij zat was, replikeerde hij zeer onschuldig : « Ik had toch wel een pulleken of twee binnen, Mijnheer de Juge. En had ik mijn twee vrienden niet gehad dan was ik al lang een lijk ! ».

De twee beschuldigen werden vrijgesproken. Folle kreeg een « reprement » ofte vaderlijke vermaning van de rechter en hoorde bovendien zijn veroordeling tot de gerechtskosten, ten bedrage van 17 centimen en paartje.

Na het vonnis, bij het afdalen van de trappen van het gerechtsgebouw verklaarde Folle zeer blij te zijn dat niemand gesnapt was. Hij toonde 5 frank, zeggend dat hij die genomen had uit de herbergglade van zijn moeder, en dat ze nu er een goede gingen op pakken.

Dezelfde avond, zat Folle terug onder tafel met de boomketens aan, want met zijn vrienden de Feel en de Rosten Engels speelden zij verder van 't beerken.

Albert Rawoens

JAARLIJKSE ALGEMENE STATUTAIRE VERGADERING VAN DE KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

op zondag 31 oktober 1965

in de voordrachtzaal van het Museum voor Volkskunde, Kraanlei 41, Gent.

- 1) Openingsrede door Renaat van der LINDEN, voorzitter.
- 2) Bedrijvigheid van de Bond door Maurits BROECKHOVE, sekretaris.
- 3) Financiële verrichtingen, dienstjaar 1964, begroting 1966 door Raoul DEPOORTER, penningmeester. Aanstelling van twee controleurs.
- 4) Verslag over de Bibliotheek door Dr. René HAESERYN, bibliotekaris.
- 5) Verslag over de werkzaamheden van het feestkomitee en van de museumkommissie door Richard VANKENHOVE, voorzitter van het feestkomitee.
- 6) Bedrijvigheid van het Museum voor Volkskunde, door Lode HOSTE, konservator.
- 7) Verkiezing van acht leden van de beheerraad van de Bond in vervanging van Marcel DAEM, Prof. emer. Dr. Paul DE KEYSER, Raoul DEPOORTER, Lode HOSTE, Dr. Henri NOWE, Jules PIETERS, Fernand VAN ES en Richard VANKENHOVE, uittredend en herkiesbaar.
- 8) Verhoging van de lidbijdrage. Voorstel: gewoon lidmaatschap 150 fr. familiekaart = 50 fr per gezinslid; buitenland, biblioteken en verenigingen = 175 fr; beschermlid = 300 fr; steunend lid en industriële maatschappijen = 500 fr.
- 9) Rondvraag.

Laten zich verontschuldigen :

Mevr. Janssens, Velzeke; Mevr. R. Vankenhove, Gent; de HH. R. Ackerman, Zelzate; W. Giraldo, Strijpen; F. Van de Vijver, Borgerhout; R. Vankenhove, Gent; Dr. J. Wannyn, Nevele; M. Van Wesemael en G. Hebbelijck, Gent.

Als konferencier gaf bestuurslid G. WEZE een aantrekkelijk karakter aan de vergadering door iedere spreker in te leiden met een pittig woord en met een muziekfragment aangepast aan het karakter van de spreker.

1. Rede van de voorzitter.

Na een welkomstgroet gericht te hebben tot de talrijke aanwezigen o.a. uit Sint-Niklaas-Waas, Lokeren, Wichelen, Mere, Oudenaarde, enz. wees hij er op dat onze eerste taak erin bestaat te overwegen dat wij sinds een jaar de kroon van « koninklijke

maatschappij » dragen. Dat beduidt een eer, maar tegelijk de plicht te zorgen dat en de Bond en ons tijdschrift een eersterangsplaats bekleden. De verslagen leveren het bewijs dat wij met man en macht werken om deze plicht zo getrouw mogelijk te vervullen.

Hij vroeg enkele ogenblikken ingetogenheid om degenen te herdenken die ons in de loop van het voorbij jaar ontvielen : Wwe Boonants, Gent; Wwe C. De Jonghe-Minne, Gent; Billiet, Gent; De Jonghe J. B., Gent; De Meyer M., Gent; De Saffel M., Gent; Janssens Fr., Berlare; Scheirs A., Antwerpen; Speltinckx L., Brussel; Van Hesvelde Fr., Antwerpen; Dr. L. Crick, Brussel.

Daarna behandelde hij de volkskundige tematiek in drie werken, nl. van Libera Carlier « De kleine Reder » (vakantie- en reisver-zuchtingen van deze tijd); van Ward Ruyslinck « De Paardevlees-eters » (aanstekelijke bouwzucht van de gemiddelde Belg); van Van Aken « De onschuldige Barbaren » (gezamenlijk maken van lied over een moord).

Verder raakte hij de waarde aan van de muziekopnamen (volksliederen, vinkenplaten, enz.); de reclame in verband met de volkskunde (b.v. peperkoek « De Boerenkrijg »), de onderwerpen voor foto- en filmklubs (b.v. tema's over oude kastelen, uniformen in de stad, enz.). Aandacht van de zanters werd ook gevraagd voor de nieuwste volksuitdrukkingen, b.v. in verband met de auto's : berg-geit, eend, autoslachterij, enz.

Hij besloot met de hoop uit te drukken dat allen, zonder onder-scheid, zich eendrachtig achter het bestuur zouden scharen voor de verdere bloei van de Bond.

2. Bedrijvigheid van de Bond gedurende het academiejaar 1964-1965.

Met genoegen kunnen wij mededelen dat ons ledenaantal blijft stijgen. Zestig nieuwe leden traden dit jaar toe. Verheugd is het vast te stellen dat daaronder talrijke gemeentelijke bibliotheken voorkomen die door het nemen van een abonnement op ons tijdschrift belangstelling voor de volkskunde tonen.

De publikatie van onze **Dienst voor Volkskundige Opzoek'ngen** blijft haar peil behouden. R. van der Linden wijdde een onderzoek aan vrolijke doodsbriefjes; Pr. Janssens C.s.s.R. onderzocht de St.-Anna's erediensdienst in het Waasland; M. Broeckhove bezorgde door opmetingswerk en fotomateriaal biezonderheden over een 17e-eeuws huis te Gent; Hervé Stalpaert belicht « De verjongingskuur bewerkt door molenaar en bakker, smid en stoker ».

Algemene volkskunde. boekbespreking, zanten, oude volksliederen en bondsnieuws werden gebracht door de rubriek **Bijdragen en Mededelingen van de Bond**.

De voordrachtencyclus sedert de laatste algemene statutaire ver-gadering is als volgt :

op 15-11-64 : Schuttersgilden in de provincie Antwerpen, met film, door R. van der Linden.

- op 13-12-64 : Het kasteel van Ooidonk, met lichtbeelden, door E. Ediers.
- op 17- 1 65 : Benamingen van landbouwgereedschap in Vlaanderen, met lichtbeelden, door E. Eylenbosch.
- op 14- 2-65 : De geschiedenis van Wondelgem in stoet, met film, E.H. De Corte.
- op 14- 3-65 : Geleid bezoek aan de lokalen van de Oude Koninklijke Gilde St.-Rochus te Gent, door G. Haelman.
- op 11- 4-65 : Over koewachters, met bandopnamen, door Magda Cafmeyer.
- op 30- 5-65 : Het rietvlechten, met film, door Mevr. De Westerland-De Maere.
en Het africhten van honden, met film, door J. Smet.
- op 27- 6-65 : Oude duiventorens in Oost-Vlaanderen, met lichtbeelden, door O. Depraet en R. Marckey.
- op 5- 9-65 : Gerestaureerde schilderijen uit Oostvlaams kunstpatrimonium, met lichtbeelden, door J. Trotteyn.
- op 3-10-65 : Herinneringen van onze tentoonstelling en bondsreizen, met lichtbeelden, door H. Van Hove.

Met dit komt het totaal aantal voordrachten gehouden sedert de stichting van onze afdeling **Volksontwikkeling** op 340.

Dit jaar werd ook een eerste kontaktnaam met liederenverzamelaars uit Oost-Vlaanderen georganiseerd op 19-4-1965. Deze bijeenkomst tracht de zanters die zich inspannen voor het verzamelen en het optekenen van oude volksliederen te groeperen en de liederen te bundelen voor een gebeurlijke uitgave. Wij danken ons medelid, de h. Julien de Vuyst, die reeds een uitgebreide bibliografie van het Nederlandse volkslied (1880-1964) aan de Kon. Belgische Commissie voor Volkskunde overhandigde, die ze op haar beurt aan de Bond toevertrouwde. Ongelukkig, door overlast van werk, heeft het bestuur geen verdere samenkomsten kunnen inrichten.

Aandacht vragen wij ten slotte voor de Alfons De Cockprijsvraag 1965 over **Karnaval in Oost-Vlaanderen**.

De handschriften moeten vóór 31 december 1965 op het secretariaat toekomen.

3. Financiële verrichtingen van boekjaar 1964.

Uit de cijfers blijkt dat, in vergelijking met de voorgaande jaren, de financiële toestand zich ongeveer op het peil van het vorig boekjaar (1963) houdt, alhoewel de merkelijke stijging der inkomsten, in laatst vermeld tijdperk vastgesteld, niet aanhield.

Bedroegen in 1964 de lidbijdragen (46.785,— F.) ongeveer 8.000 F. minder dan in 1963 (54.586,— F.), dan is zulks uitsluitend te wijten aan het feit dat er in 1964 minder anticipatieve betalingen van lidgeld voor het volgend boekjaar waren dan zulks voor 1963 het geval was (4.189,— F. in 1964 tegen 15.188,— F. in 1963).

Trouwens, het ledental bleef stijgen: Was er in 1963 een aanwinst van 141 nieuwe leden en 13 gezinsleden (met verlies van 18 door overlijden of ontslag),

dan is deze voor 1964 nog van 54 leden en 12 gezinsleden (met verlies van 35 door overlijden of ontslag).

Zo er voor 1964 een bedrag van 31.700,— F. geboekt werd aan opbrengst van verkoop van losse nummers van Oostvl. Zanten en publikaties van de Bond tegen 20.363,— F. in 1963, dan mag deze stijging (10.644,— F) enkel als eenmalig beschouwd worden, gezien zij grotendeels te weeggebracht werd door de verkoop van het laatst voor het Alfons De Cockfonds uitgegeven werk, « De Hop in de Folklore van Vlaams België vroeger en nu », welke 20.058,— F opbracht.

Dankbaar wordt vermeld dat de toelagen van de Provincie Oost-Vlaanderen (7.500,— F) en van de Universitaire Stichting (30.000,— F) ons ook dit jaar behouden bleven en dat wij van het Ministerie voor Opvoeding en Cultuur, buiten de toelage voor Volksoepvoeding — Voordrachten (1.406,— F.), opnieuw een toelage verkregen (10.000,—F.) welke in 1963 uitgebleven was.

Samengevat mag de financiële toestand als bevredigend beschouwd worden.

Volledigheidshalve blijft nog te vermelden dat de boekhouding over boekjaar 1964 en het incasso op 20/2/1965 nagezien en juist bevonden werden door de Heren Gaston Boelens en Ir. José Vander Plaetsen, beide aangeduid als controleurs.

BEGROTING 1966.

Inkomsten	Uitgaven
Toelage Ministerie voor Opvoeding en Cultuur	Drukkosten :
10.000,—	Tijdschrift : 112.000,—
id. Volksoepvoeding — Voordrachten	Circulaires : 5.000,— 117.000,—
1.500,—	Propaganda 3.000,—
Toelage Provincie Oost-Vlaanderen	Voordrachten (Vergoeding voor verplaatsingskosten voordrachtgevers)
7.500,—	10.000,—
Toelage Universitaire Stichting	Sekretariaat 4.000,—
30.000,—	Postzegels 5.000,—
Lidbijdragen 83.000,—	Biblioteek — Aankoop en onderhoud 12.000,—
Verkoop van losse nummers O. Vl. Zanten en publikaties 16.000,—	Museum 5.000,—
Schenkeningen 15.000,—	Andere uitgaven 10.000,—
Onvoorzien 3.000,—	
166.000,—	166.000,—

Na de goedkeuring van boekhouding en begroting werden onder algemeen handgeklap de hh. Gaston Boelens en Ing. José Vander Plaetsen aangeduid als controleurs voor de boekhouding 1966.

INKOMSTEN EN UITGAVEN IN HET BOEKJAAR 1964.

Inkomsten	Uitgaven
Incasso op 1/1/1964	Drukkosten
Kas - Specieën : 17,-	Tijdschrift : 112.719,-
P.C. : 1.472,-	Publikaties : 11.141,-
Lidbijdragen 46.785,-	Circulaires : 3.975,-
Opbrengst van verkoop van Losse nummers van O. Vl. Zanten : 9.355,-	127.835,-
Publikaties : 21.625,-	Alfons De Cocksfonds - Prijzen - diploma's 3.350,-
Opbrengst feesten (Drie- koningen, Nocturnes Gentse Feesten) 290,-	Voordrachten Projectie films 1.080,-
Bijdragen van leden voor deelname aan uitstappen (Lede, Oudenaarde-Ron- se, Nevele) 5.715,-	Vergoeding voor verplaat- singskosten voordrachtge- vers 900,- 1.980,-
Bijdragen van leden voor deelname gezamenlijk noenmaal op 25/10/1964 (Statutaire vergadering) 1.936,-	Overdracht aan Museum voor Volkskunde helft bijdrage steunende leden 1.500,-
Terugbetaling door Mu- seum voor Volkskunde kosten nr. 3/1965 van O. Vl. Zanten gewijd aan inhuuldiging nieuw mu- seum 18.713,-	Steun aan Gents Volks- toneel als propaganda 1.875,-
Giften 200,-	Biblioteek 1.292,-
Teruggave op kosten inlas- sing in Staatsblad wijzi- ging van statuut 87,-	Feesten (Driekoningen) 490,-
Toelagen	Uitstappen (Lede, Oudenaarde-Ron- se, Nevele) 5.420,-
Minsterie van Opvoeding en Kultuur (Volksop- voeding) 1.406,- id. (1963) 10.000,-	Deelname gezamenlijk noenmaal op 25/10/1964 (Statutaire vergadering) 2.467,-
Provincie Oost-Vlaanderen 7.500,-	Reiskosten afvaardiging Bond Volkskundedag Arnhem, Openluchtspel Rupelmonde 2.467,-
Universitaire Stichting 30.000,-	Algemene kosten 6.972,-
48.906,-	Inlassing in Staatsblad wij- zigingen statuut 300,-
155.128,-	Rechten V.Z.W. 36,-
	Varia 25,-

	Totaal : 154.620,-
	Incasso op 31/12/1964
	Kas - Specieën 23,-
	P.C. 485,- 508,-

	Totaal : 155.128,-

4. De werking van de bibliotheek van oktober 1964 tot september 1965.

In de eerste plaats werd een volledig recollement van onze collectie tijdschriften doorgevoerd: de tijdschriften werden opnieuw beschreven en van de fiches werden twee kopieën gemaakt. Een ervan was bestemd voor de alfabetische catalogus en een voor de systematische catalogus onder het lemma tijdschriften. De bibliotheek van de bond beschikt over niet minder dan 240 min of meer grote collecties van tijdschriften. Door ruil en schenking konden reeds enkele leemten worden aangevuld. Van de nog lopende tijdschriften bevinden zich de laatste nummers op de leestafel in onze bibliotheek.

In dit werkingsjaar mochten wij een groot aantal nieuwe aanwinsten van de boekenschat noteren: niet minder dan 365 nieuwe nummers konden aan de bibliotheek worden toegevoegd. Naast aankoop was de aangroei vooral te danken aan schenkingen. Met grote dank vermelden wij hier in alfabetische orde de milde schenkers: de Hr. M. Daem, Prof. em. Dr. P. de Keyser, Dr. M. Deruelle, Dr. R. Haeseryn, de Heren Inghelrest, A. Janssens, Edw. Moreels en Mulert, het Seminarie voor Volkskunde te Gent, Mevr. Leont. Tralbaut, de heren F. Van Bost en R. Van Damme, Eerw Heer Van den Broecke, de Hr. Eugeen Van den Broecke, de Heren J. Vander Plaetsen, R. Van der Linden, Albrecht Van Durme en Fern. Van Es, de auteur A. van Hageland, de Heren Rich. Vankenhove, M. Van Wesemael, J. Verbeke, G. Weze en E. H. Winnepenninckx.

Het bezoek aan de bibliotheek 's zondagvoormiddags of na afspraak tijdens de week gaat crescendo: wij bereikten reeds een gemiddelde van drie bezoekers per zondag. De bibliotheek bezit 29 ingeschreven lezers-boekencijfers. Het is opgefallen dat enkele belangstellenden speciaal zijn togetreden terwille van de leendienst van de bibliotheek.

De archivaris de Heer M. Van Wesemael heeft de collectie almanakken opnieuw en definitief geklasseerd. van de fiches ervan werd een kopie gemaakt ten behoeve van de alfabetische catalogus. De Heer Van Wesemael heeft de klassering voltooid van onze collectie visitekaartjes; de devotieprentjes werden door hem opgeplakt. De Heer M. Daem is reeds goed gevorderd met een chronologische rangschikking van de clichés van de Bond.

Ik eindig met een hernieuwde dank aan alle schenkers en medewerkers en voorts met een wens. Moge het nieuwe werkingsjaar even gunstig zijn voor de bibliotheekaan groei en mogen de leden ruimschoots gebruik maken van onze documentaire schatten.

5. Werkzaamheden van het Feestkomitee.

Het verslag van de h. R. Vankenhove, door ziekte weerhouden, werd door de h. van der Linden voorgedragen. Een telegram met de beste wensen voor een spoedig herstel werd aan onze sympatieke voorzitter van het feestcomité gestuurd.

Met de gowdag 1964, begin van het nieuwe werkingsjaar kregen wij de opening van de tentoonstelling van schilder Ernest Van den Driessche, zie O. Vl. Zanten nr 5 en 6, 1964, blz. 225.

10 januari 1965 bracht het groot succes (er was bijna te weinig plaats) van het Driekoningenfeest in onze kapel met medehulp van Bert Peleman en zijn drie koningen van Rupelmonde, zie O. Vl. Zanten nr 2/1965, blz. 72-74.

Van onze eerste reis Overmere, Berlare, Geraardsbergen, Waarbeke en terug naar Geraardsbergen op 7-3-1965 vindt men eveneens het relaas in O. Vl. Zanten, nl. nr 3/1965, blz. 137 - 138.

Het is gedurende die tocht dat besloten werd in beperkte kring (gezien het een weekdag gold) gevolg te geven aan een uitnodiging van de heer Bert Peleman om met een delegatie (het is toch 17 man geworden) op 15/4/1965 het werpen der Apostelbrokken te gaan bijwonen te Rupelmonde. Wij kwamen op 't laatste nippertje aan daar wij een beetje verloren reden in het gaan (wie doet geen misstap in zijn leven?) Wij woonden achtereenvolgens de plechtigheid bij in de kerk van het zegenen der apostelbrokken en het voetwassen der apostelen. Daarna was het 't dragen van de manden naar het stadhuis, waar wij van op de trappen het smijten van de broodjes bijwoonden dat gebeurt door de gemeentelijke overheid van op het balkon. Na een feestelijke tocht door de schipperswijk het « Schelleke » langsheen het Gravendomein met een kort bezoek aan het nieuw lokaal voor toerisme komt er een rustpoos in het Loze Vissertje met zijn klein maar sprekend museum op het eerste verdiep. Dan terug naar Scaldiana waar wij langs de Schelde de draak « De Waterduvel » zien verbranden. Even in Scaldiana het openen van de tentoonstelling « Mercator in onze tijd », waar onze mensen weer in een speciale hulde worden betrokken. Finaal komt de Apostelzitting in Scaldiana waar de 12 apostelen elkander begroeten met teksten en van de apostelbroden nutten. Het was een buitengewoon sprekend folkloristisch samenzijn waar de uitgedeelde scheldeviskens een aangename noot aan gaven.

Op vrijdag 9/5/1965, weer een werkdag, ontvingen enige onzer bestuursleden, maar vooral dames van bestuursleden en enkele leden de kantenwerksters van Rupelmonde, 4 vrouwen en een paar kinderen in ouderwetse vissersdracht in de kapel, waar zij een demonstratie van hun handvaardigheid hielden. Vertelsels, verzen en liederen waren van de partij; gentse mokken en peperbollen werden gewisseld met scheldevisjes. Het was een prachtige herhaling voor een daaropvolgende opname in Radio-Vlaanderen.

Wij moeten echter even terugkeren op de Gentse Feesten en wijzen op de tentoonstelling Spelleke van de Muide waar wij heel speciaal hulde moeten brengen aan de daadvaardige hulp van enkele leden van het Feestkomitee, de heren Weze en De Puydt (Pierke) om hunne prachtige opstelling van de Poppentaferelen en de ganse inkleding van de tentoonstelling, de heer Verbeke voor de verlichting, de heren Broeckhove, Van Bost, van der Linden en Van Peteghem voor de soms heel lastig inspanning. Last not laest de ware opmerkelijke medewerking van konseruator Hoste voor het maken van de tientallen sierlijke opschriften.

Laat ons nog even vermelden dat Koninklijke Bond en Museum zich door de voorzitter van het Feestkomitee lieten vertegenwoordigen op de huldiging op donderdag 16 september van ons lid de heer Edmond Boonen, voorzitter van de Vrienden van het Oud Begijnhof en Euverdeken van de Fonteine, waar dan een folkloristische toespraak zeer door de gevierde werd gewaardeerd; alsook op 15 oktober op de viering van Romain de Coninck in de Minardschouwburg.

Laat ons tot slot van dit vruchtbaar jaar er op wijzen dat zo in het vervolg de bondsreizen kunnen verder behouden worden, maar verdere feesten in het Museum, vooral in het winterseizoen, zullen een heel problema stellen daar de verplichte opnamen van verschillende zaken uit het oud museum + nieuwe giften de vroeger beschikbare zaal van de kapel volledig moest worden ingenomen en de derde uitgave van ons Driekoningenfeest zo goed als gevaar loopt.

Aan alle medereizenden, medehelpers en steunende belangstellenden hartelijk dank.

6. Bedrijvigheid in het Museum in het werkingsjaar 1965.

Van begin oktober 1964 tot eind 1965 kwamen 20.950 bezoekers in het museum. Dat betekent ongeveer 900 meer dan vorig jaar.

Talrijke leden kwamen daarenboven gratis kijken en er was ook een sterke belangstelling vanwege het onderwijs in en buiten Gent.

Tijdens de floralien tekenden we 1612 en tijdens de Gentse Feesten 8490 bezoekers aan.

Verschillende groeperingen werden rondgeleid, o.m. : leden van het Turks ministerie, het Amsterdams kultureel centrum, het koor der Verenigde Werklieden, de Natuurvrienden, de cursisten-gidsen der provinciale school, personeel van de Russische ambassade, studenten Cours Chalmotte, personeel van het Ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg, de heemkundige kring : « De Plate » uit Oostende, hoogstudenten uit Leiden, de heer François — Gents stadsontvanger — met buitenlandse collega's en nog talrijke andere groepen waaronder middelbare en normaalscholen uit Vlaams België.

Elke zaterdagnamiddag, tijdens de schoolperiode, bracht het poppenspel vertoningen : 48 in totaal waarin o.m. 14 nieuwe stukken werden opgevoerd. Er werden 156 gratis toegangen verleend aan de leden van de Bond. Daarenboven dient aangestipt dat 2015 kijklustigen ons poppenspel met een bezoek vereerden tijdens de Gentse Feesten.

Sinds januari brengen we in Oostvlaamsche Zanten, om de twee maand, een globaal overzicht van de biezonderste giften waardoor ons museum voortdurend wordt verrijkt.

Er werd ook begin gemaakt met het wetenschappelijk werk : het inventariseren, nummeren, meten, beschrijven op steekkaart van ons patrimonium. Alle merkwaardige of belangrijke stukken, binnengebracht sinds januari jl. zijn geïnventariseerd; veel stukken uit de vroegere kollektie kregen ook reeds hun beurt. Er is echter nog zeer veel werk op de plank.

Daar we onze reserveplaats verloren in de museumruimte van de Lange Steenstraat, hebben we de kleine voorwerpen hetzij naar hier overgebracht, hetzij geborgen in het conciërgehuisje aldaar. De grotere stukken moeten we een plaats geven in het Prinsenhof.

Vanaf begin januari is er een en ander veranderd in de schikking van de verschillende afdelingen en ook op het punt van museuminrichting. Betere verlichting werd geïnstalleerd in de tinpotgieterij, kaarsgieterij, drogisterij, drukkerij, modesafdeling.

Kronologisch bekeken werden volgende veranderingen verwezenlijkt : een schilderij van Ed. Morel : « De handhaspelaars », verrijkte de « Varia »-afdeling; het materieel van een oude borstelmakerij werd naast de tabakafdeling opgesteld; herinneringen aan Karelke Waeri kwamen in de herberg; technische benodigheden voor trapmakerij alsook een stel trapmodellen vulden de houtafdeling aan; vlaggen van Gentse maatschappijen en enkele zeer fraaie serviesstukken brachten we in de « Maatschappijen ». De kapel verloor tijdelijk haar zuiver religieus karakter. Plaatsgebrek noopte ons

aan te vullen met schone sleden en een kollektie scheepsmodellen, volkskunst die naast religieuze volkskunstprodukten mag gezien worden. In de bakkerij kwam reeds gedeeltelijk vernieuwing dank zij de medewerking van de chokolatier Temmerman uit Gent; in de herberg brachten we het Italiaans straatorgel binnen. In de afdelingen « Hoedenmaker-Modes » komt het onder-tussen geïnventariseerde strijkijzercollectie met exemplaren uit de XVIIIe en de XIXe eeuw, en we lieten een drietal kijkkasten monteren voor de afdeling « Optica ».

Hier en daar werden vitrines opgesteld waarin we nieuwe aanwinsten gedurende een bepaalde tijd uitstalden of schone oudere stukken opnieuw etaleerden.

Er was een nogal drukke korrespondentie. o.m. van wetenschapsmensen en verzamelaars die bepaalde inlichtingen wensten, ook vanwege het Belgisch Instituut voor Documentatie te Brussel en het Blair Museum of Lithophanes uit Ohio, V. S. De Südwestfunk uit Baden-Baden vroeg en bekwam de toelating opnamen te maken in de binnenhof van ons Museum.

Voor de direkte toekomst zijn er nog heel wat plannen zoals het inrichten van een nieuwe afdeling der geschonken poppen en toneelmateriaal van het « Spelleke van de Muide », een verlichte opstelling van prentglasaasjes der « lanterna magica » en het plaatsen van enige mannequins, o.m. in het salon en in de « Modes-Hoedenmaker »-afdeling. Dit alles kost veel geld en daarom zouden we, althans voor het kleden der mannequins, beroep willen doen op de handigheid van zekere dames-sympatisanten uit ons gezelschap. We danken ten slotte de heren De Puydt, Ghellynck en De Graeve voor hun ijver en enthousiaste medewerking het jaar door, alsook de heren bestuursleden die zonder onderscheid hun medewerking verleenden bij de oplossing der dikwijls lastige museumproblemen.

7. Verkiezing van 8 leden van de beheerraad.

Met algemeen handgeklap werden volgende bestuursleden herkozen: Marcel DAEM, Prof.-emer. Dr. Paul DE KEYSER, Raoul DEPOORTER, Lode HOSTE, Dr. Henri NOWE, Jules PIETERS, Fernand VAN ES en Richard VANKENHOVE.

8. Verhoging van de bijdrage.

Rekening houdende met de voortdurende stijging van de drukkosten ziet het bestuur zich verplicht de lidbijdragen te verhogen wil de huidige standing van ons tijdschrift behouden blijven. Aan de hand van cijfers wordt de noodzakelijkheid ervan aangetoond. Na tussenkoms van de h.h. Van Peteghem, Roucquart, Haelman, Verbeke en Daem werden volgende bedragen aangenomen:

- gewoon lidmaatschap: 150 F.
voor gepensioneerden en leden die hun militaire dienstplicht vervullen: 100 F.
- gezinslid: 50 F (zonder toesturing van tijdschrift).
- buitenland, bibliotheken en verenigingen: 175 F.
- beschermlid: 300 F.
- steunend lid en industriële maatschappijen: 500 F.

9. Rondvraag.

– T.V. uitzendingen « Auteurs te gast »;

F. Van de Vijver uit Borgerhout vraagt een aktie van de Bond opdat de volkskundigen gelegenheid zouden hebben hun studies te belichten langs de televisie.

– Volkskundige belangstelling bij het inrichten van rally's;

R. Geerts uit Zwijndrecht vraagt eveneens een aktie van het bestuur, bij de inrichters van rally's, voor opnemng van vragen over volkskundige onderwerpen en gebruiken.

– Ruildienst;

G. Roucquart uit St.-Amandsberg suggereert het inrichten van ruildagen voor de leden.

– Mededelingen;

Aug. De Maesschalk uit Wichelen vraagt de mogelijkheid te onderzoeken om de leden een bepaalde tijd bij voorbaat in te lichten over de vooropgezette manifestaties zoals voordrachten, reizen, tentoonstellingen, enz. In verband daarmee suggereert Dr. Haeserijn het in leven roepen van een « Mededelingenblad ».

Het Bestuur zal aan alle rondvragen in de mate van het mogelijke een passend gevolg geven.

De vergadering eindigde in de beste stemming om 12.30 uur.

*

*   *

Na een lekkere folkloristische maaltijd in de Raadskelder kwamen de leden talrijk naar het museum, een deel bezocht de nieuwe aanwinsten in de verschillende lokalen; een ander deel richtte zich naar de bibliotheek om er de steekkaarten, katalogen, verzamelingen allerlei en boeken te raadplegen. Na de richtlijnen van konservator Hoste en bibliotekaris Dr. Haeserijn aanhoord te hebben werd verzameling geblazen in de voordrachtzaal. Vader en zoon Puydt (Pierke groot en klein) vergastten ons gratis op een opvoering van Blauwbaard. Of er genoten werd! De markies met zijn twee dochters Henriette en Anna, de twee zonen en de knecht (ceremoniemeester) Pieter hebben ons gedurende anderhalf uur geboeid en ontroerd en naar een andere wereld gevoerd. Pierke was weer eens op zijn best. Vroeg hij niet aan Blauwbaard of die reeds lid was van de Bond der Volkskundigen? Een heerlijke en leerrijke dag bond de leden op 31 oktober 1965.

M. BROECKHOVE.

Boekbespreking

- I. PEETERS-VERBRUGGEN, **Nederlandse Volkskundige Bibliografie** — Systematische Registers op Tijdschriften, Reekswerken en Gelegenheidsuitgaven — Inleiding door Prof. Dr. K. C. Peeters.
- DEEL I: **Volkskunde 1888-1938**, 391 blz., 1964, prijs 150 F.
  - DEEL II: **Volkskunde 1939-1960** met indexen op I en II, ter pers, prijs 120 F.

Centrum voor Studie en Documentatie, v.z.w., Tentoonstellingslaan 37, Antwerpen.

De beoefenaar van de Volkskunde moet kunnen beschikken over een volledige opgave van alles wat over een bepaald onderwerp werd gepubliceerd. Waar men voor andere landen sedert lang over een dergelijke bibliografie beschikt is zulks voor het Nederlandse taalgebied nog steeds zeer onvolledig vermits alleen voor het Vlaamse gedeelte van België een bibliografie op tijdschriften bestaat en dan nog maar sedert 1939, n.l. «Volkskundige aantekeningen» door Prof. Dr. K. C. Peeters, Antwerpen, De Vlijt, 1962.

Thans is de «Nederlandse Volkskundige Bibliografie» tot stand gekomen onder de auspiciën van de Volkskunde-Kommissie van de Kon. Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam en de Kon. Belgische Kommissie voor Volkskunde (Vlaamse Sektie) te Brussel, en met de steun van het Belgisch Ministerie voor Nationale Opvoeding en Kultuur en de medewerking van het Volkskundemuseum van de Stad Antwerpen.

Het klassifikatieplan is dat van HOFFMANN - KRAYER - CIAP. Ten einde de registers in te schakelen in de internationale bibliografie en hun bruikbaarheid aldus uit te breiden werden de hoofdstukken en onderdelen ervan niet alleen in het Nederlands doch ook in het Duits, in het Engels en in het Frans aangeduid.

Bijdragen in tijdschriften en recensies werden goed van elkander gescheiden. De index op de namen van de auteurs der gerecenseerde werken geeft meteen een overzicht van wat aan afzonderlijke werken is verschenen.

Een tijdschrift wordt bewerkt volgens hetzelfde plan: a) een beknopte geschiedenis, b) een overzichtelijke tafel, c) het corpus, d) de indexen, e) een inhoudstafel.

Er werden geen afzonderlijke steekkaarten vervaardigd voor de illustraties, de kaarten en de muziekteksten. Evenwel vinden we na vermelding der bladzijden de afkortingen «ill.», «krt.» en «muz.».

Belangrijk is de scheiding van de verschillende publikaties door een stippelijntje en de vermelding bij elk nummer van de sigel van het tijdschrift en van het nummer en de letters van het klassifikatieplan. De mogelijkheid bestaat dus om zonder enige moeite terug tot de steekkaarten te komen. Men heeft dus de keuze: het register in boekvorm laten of het helemaal op fiches kleven.

Voorwaar een uitgave waarop alle volkskundigen reeds lang wachten. Laten we hopen dat vrij spoedig de andere volkskundige tijdschriften aan de beurt komen.

M. BROECKHOVE.

L. BRUYNINCX, **Dendermonde. Geschiedenis, gebouwen, folklore.** Uitgevers: G. Bruyninx en A. Rawoens, Dendermonde. 1965, 410 blz., geïllustreerd. Luxe uitgave 425 F.(1).

De auteur van het boek, Leo Bruyninx oud burgemeester van Dendermonde (1914-1919), heeft het verschijnen van zijn levenswerk niet mogen beleven. Hij overleed in 1929 op 't ogenblik dat zijn manuscript klaar was. Vele jaren bleef zijn rijke dokumentatie bewaard in het familiearchief. Dank zij het initiatief van de heren G. Bruyninx en A. Rawoens werd het manuscript in de loop der jongste jaren bijgewerkt en afgewerkt. De vrucht van vele jaren arbeid ging niet verloren.

Het hoofdstuk over «Oud Dendermonds leven» genoot onze bijzondere belangstelling omdat het terrein der volkskunde betreden wordt door de schrijver, die toenmalig getuige was van het volksleven en de -gebruiken te Dendermonde.

Een vijftigtal bladzijden zijn gewijd aan interessante nota's over het volksleven en -gebruiken, o.a. geboortedekenij, sagen, boetebedevaarten, gebruiken op St.-Jansdag en onnozele Kinderendag, het kiezen van het rozenmeisje. Als eigenaardig volksgebruik stippen we eens een zeldzaam brokje ambachtsfolklore aan nl. het vertonen van de wildeman (blz. 318-319). Het gebruik zou ontleend zijn aan het ambacht van de pijnders te Dender-

monde. De 'pijnders, lossers' of vrachtdragers, die het vrijmeesterschap in het ambacht wilden verwerven moesten als Wildeman de straten der stad doorlopen. Gans naakt en van kop tot teen met pek en teer, soms ook wel met stroop bestreken, werd de Wildeman in de pluimen gerold en moest aldus een echt eigenaardig uitzicht verkrijgen. Hij werd nagejaagd door de gezellen van het ambacht.

Over de Dendermondse schuttersgilden (blz. 322-327) en Rederijkerskamers (blz. 328-334) krijgen we een klare historische schets. De bekroning van het volkskundig gedeelte sluit met de Ommegang van Dendermonde (blz. 342-360).

We richten een dankwoord tot de uitgevers, en inzonderheid tot de heer Albert Rawoens, medelid van onze Bond, voor de realisatie van het genomen initiatief. De moeilijke taak hebben ze eervol verdedigd en vervuld. De laatste wilsbeschikking van de auteur Leo Bruyninx om zijn stadsgenoten het levensverhaal te schenken van de stad Dendermonde en haar volksleven kreeg op een heerlijke wijze hare verdienstelijke voltooiing in 1965.

M. DAEM.

GYULA ORTUTAY, **Kleine ungarische Volkskunde,** Corvina Verlag (Budapest), 1963, 230 blz., 29 afb.,

Gyula Ortutay is hoogleraar aan de Universiteit te Budapest waar hij het vak volkskunde doceert. Het boek kende reeds drie uitgaven en werd uit het Hongaars vertaald door Géza Engl. Het is uitgewerkt als een

compendium om belangstellenden — zowel uit binnen- als uit buitenland — vertrouwd te maken met de Hongaarse volkskunde. De schrijver beoogt met het schrijven van zijn werk een doel te bereiken dat hij

(1) Belangstellende leden van de Bond van Oostvlaamse Volkskundigen kunnen de luxe uitgave «Dendermonde» bekomen tegen de uitzonderlijke prijs van 300 F. Te bestellen bij de hr A. Rawoens, Wetteren, P.R. 451961.

uitdrukkelijk als volgt omschrijft. «Volkskunde is eben darum für uns nicht die Wissenschaft des rassistischen und nationalen Stolzes, des Mythos der Absonderung; sie pflegt vielmehr die Beziehungen, die die Völker und Nationen im Geiste des Marxismus-Leninismus verbindet».

Volgende thema's werden in het boek behandeld: het volkslied, de volksballade, de volksvertelling, de volksgebruiken en het leken spel, de volkskunst, het volksgeloof, de feest- en werkdagen, de landbouwersgemeenschap, de geografische en ethnische indeling, de Europese cultuur, de geschiedenis der Hongaarse volkskunde. Een namenregister besluit het werk.

Het hoofddaccent van het boek werd gelegd op de sociale structuur en het sociale leven van de land-

bouwersgemeenschap. De volkskunst, de literatuur — vertolkt in lied en vertelling — bieden een terugblik op het leven en de cultuur der Hongaren. Het leven zelf was een strijd voor de ontvoogding.

G. Ortutay komt tot de vaststelling dat de landbouwers zich min of meer afwenden van de vroegere levensvormen en de nieuwe weg opgaan van de socialistische ontwikkeling.

Het loont wel de moeite «Kleine ungarische Volkskunde» aandachtig te lezen om zich een idee te vormen over de Hongaarse volkskunde. Als compendium geeft het boek een overzichtelijk beeld van de behandelde thema's, die zowel de volkskundigen als de sociologen ten zeerste zullen interesseren.

M. DAEM.

Dr E. VAN AUTENBOER. **Volksfeesten en Rederijders te Mechelen (1400-1600)** Gent, Secretariaat van de Koninklijke Academie voor Taal- en Letterkunde, 1962. 296 blz. 9 afbeeldingen.

In het woord ter Inleiding (blz. 7-10) schrijft de auteur wat hij beoogde door het maken van een studie over de **Volksfeesten en Rederijders te Mechelen**. Het is geen zuivere literaire verhandeling; daarom zijn er te weinig gedichten en spelen bewaard gebleven. De auteur wil een bijdrage leveren én tot de geschiedenis der letterkunde én tot de geschiedenis der volksgebruiken. Kortom, een brok cultuurhistorie.

De beperking tot twee eeuwen geschiedenis, nl. vanaf 1400 tot 1600, wordt door de auteur als volgt gemotiveerd. Deze grens vindt haar rechtvaardiging in het feit dat de mensen der volgende eeuwen van een heel andere levensopvatting en levensvisie zijn doordrenkt. In deze periode was het toneel er voor het ganse volk. De liefhebbers van rhetorica namen deel aan elk openbaar feest. Hun medewerking was vereist voor het openbaar leven. Burger en

ambachtslui vonden in de activiteiten van de rederijders de belichaming van hun godsvrucht en hun levensvreugde.

Een zeer uitgebreide Bibliografie (blz. 11-25) vermeldt de archiefbronnen, de Mechelse bronnen en werken en de geraadpleegde tijdschriften. Ze geeft een idee van de arbeid die door een auteur moet verricht worden om een synthese te kunnen maken uit de geraadpleegde archieven, boeken en tijdschriften.

Het eerste hoofdstuk is gewijd aan de ommegangen en processies (blz. 29-58). Terecht laat de auteur opmerken dat Vlaanderen en Brabant de provincies waren bij uitstek waar de mensen de kunst verstonden om te feesten. De ommegangen waren plastische uitbeeldingen van het oude en nieuwe testament die door de geleerden en ongeleerden konden begrepen worden.

De Peisprocessie zou de eerste maal uitgegaan zijn in 1302 om hulp en bijstand in te roepen van de stadsheilige St. Rombaut tegen de aanvallen van Jan II van Brabant. Het constante element van de ommevang bleef het O.-L.-Vrouwspel met taferelen uit de gewijde geschiedenis. Ook de reuzen waren van de partij. De vroegste vermelding van de reus dateert van 1481; de naam Golyas werd reeds in 1464 geciteerd. Andere profane gestalten verschenen ook in de ommevang, o.a. het Ros Beiaard, vermoedelijk het oudste van gans het land (1416), en Oom, geck van brucelle met zinnen sone (1572).

De Sakramentsprocessie had een meer religieus karakter, slechts toevallig werden toneelvoorstellingen ten toon gespreid.

De Kermisprocessie greep plaats op de 1ste zondag van juli en wordt voor de eerste maal in 1377 geciteerd. Deze processie was het hoogtepunt van het Mechelse feestelijk jaar. De ambachten leverden het leeuwenaandeel in het realiseren van deze ommevang. Zij zorgden voor het onmisbaar mensenmateriaal en de nodige rekwisieten voor het uitbeelden van taferelen waarin een ridder, een maagd of een profeet de hoofdrol vervulden.

De processie van O.-L.-Vrouw van Hanswijk dateert uit de 15de eeuw. Heel waarschijnlijk werden er geen praalwagens meegevoerd in de processie.

In de processie van O.-L.-Vrouw over de Dijle werden zwaarddansen vertoond.

Het tweede hoofdstuk behandelt Blijde Intreden en Vieringen van de Vrede (blz. 59-69). Maandenlang werkte gans de bevolking om de ho-

ge gasten op waardige wijze te ontvangen. Toneelopvoeringen bleven hierbij niet achterwege.

Tot de ware volksvermaken behoren de viering van Onnozele Kinderendag, Driekoningen en Palmzondag (blz. 71-77) die in het derde hoofdstuk besproken worden. De eerste twee volksfeesten behoren tot de Kerstcyclus.

Een dezer vermaken was het zottenfeest (festum fatuorum) dat gevierd werd na Kerstmis. Het was hoofdzakelijk voorbehouden aan geestelijken van lagere rang en aan leken. De ezelspaus of ezelsbisschop was verkleed en kreeg een paar ezelsoren. Zo trok het gezelschap naar de kerk waar de liturgische plechtigheden geparodieerd werden door vals zingen en komische onderbrekingen tijdens de lezingen. De deelnemers veroorloofden zich schandelijke uitspattingen. Later evolueerde het gezelschap tot narren- of zottengilde, die soms uitgroeide tot rederijkerskamer.

Weinig archiefstukken maken gewag van de Driekoningenviering. Deze optochten werden in de kerk gehouden en besloten met een spel. De volkse viering van de Drie Koningen verdween in de 16de eeuw.

Met Palmzondag reed de celebrant op een ezel of paard door de kerk om de feestelijke intrede van Kristus te Jeruzalem uit te beelden. Het inrichten van deze plechtigheid werd in de meeste plaatsen voorbehouden aan de personen die een reis naar Jeruzalem hadden ondernomen(1).

Het vierde hoofdstuk over Schutterij en Toneel (blz. 79-85) besluit met te constateren dat tijdens de schuttersfeesten prijzen uitgelooft werden voor toneelstukken. De landjuwelen der schutters bleven

---

(1) Aansluitend met dit onderwerp verwijzen we naar de studie van R. VAN DER LINDEN, **Palmpasen en Palmezel**, Oostvlaamsche Zanten, XXXVIIIe jg (1963), 4, 143-147.

bloeien naast de landjuwelen der rederijkers. In de 17de eeuw ging de samenwerking tussen rederijkers en schutters volkomen verloren.

De stad Mechelen was een bekend centrum van het humanisme (blz. 87-92). De humanistische invloed ging uit van drie centra: De Groot School, De Grote Raad en het hof van Margareta van Oostenrijk.

Spraken deze centra niet rechtstreeks tot het volk, dan kan toch niet ontkend worden dat ze er toe bijgedragen hebben om de lagere standen op een hoger intellectueel peil te brengen door een begrijpend meelevens met het volk. Muziek, toneel en poppenspel waren aan het hof te Mechelen een bron van afleiding en ontspanning.

Het tweede deel van het boek **Volksfeesten en Rederijkers te Mechelen** is hoofdzakelijk gewijd aan de rederijkers (blz. 95-100) en de rederijkerskamers: De Peoene (blz. 109-207), De Lisbloem (blz. 209-231) en De Boonbloem (blz. 233-241). Hierin wordt voor elke kamer behandeld: geschiedkundige ontwikkeling, refreinfesten, haagspelen, landjuwelen, repertoires, dichters en lijst der leden. De rederijkers stonden in dienst van de bevolking. Ze waren een onmisbaar element in het volksleven omdat ze ontsproten waren uit het volk en ten dienste stonden van de gemeenschap.

Het boek besluit met de synthese over de de behandelde stof (blz. 247-269) en een personenregister (blz. 271-294).

Dr E. Van Autenboer is voor de leden van onze bond geen onbekende, hij verleende reeds zijn medewerking aan ons tijdschrift(2).

Het boek **Volksfeesten en Rederijkers te Mechelen** werd bekrond door de Koninklijke Academie voor Taal- en Letterkunde.

Dr Van Autenboer heeft de grote verdienste voor het eerst uitvoerig de aandacht te hebben gevestigd op het volkskundig aspect in de activiteiten van de rederijkerskamers. Totnogtoe waren we gewoon het geschiedkundig en literair aspect van de rederijkers te zien belichten. De auteur doet geen afbreuk aan deze klassieke regel, maar geeft bovendien zin en betekenis aan het bestaan van de rederijkerskamers die in dienst stonden van het volksleven en volksvermaak.

Het boek van Dr E. Van Autenboer is een rijke illustratie van het volksleven te Mechelen en vertegenwoordigt een brok volkskunde die wetenschappelijk verantwoord is. Zijn bijdrage is een flinke aanwinst voor de studie van onze volkskunde op nationaal vlak. Op internationaal plan biedt het werk van Dr E. Van Autenboer materiaal voor vergelijkende studie zodat we onze boekbeoordeling durven besluiten met de gedachte dat onze Vlaamse Volkskunde verrijkt is met een wetenschappelijk werk van bijzondere waarde, die onze standing tegenover het buitenland onbetwistbaar zal verhogen. **Volksfeesten en Rederijkers te Mechelen** werd geschreven met de pen van de historicus en van de filoloog, maar met het hart van een volkskundige. De lektuur van het boek mogen we aanbevelen ter verrijking van de geest en tot betere kennis en waardering van de Volkskunde als kultuurgeschiedenis.

M. DAEM.

---

(2) Dr E. VAN AUTENBOER. **Het spelen met de bol in de provincie Antwerpen.** *Oostvlaamsche Zanten*, XXXIXe jg (1964), 3, 101-107.

G. W. DIENER, **Hunsrücker Volkskunde**. Ludwig Röhrscheid Verlag Bonn. 1962. 259 blz. 78 ill. 13 muziekteksten. Tweede uitgave,

Deze degelijke uitgave verschijnt in de reeks *Volkskunde Rheinischer Landschaften*. De eerste uitgave van het werk verscheen in 1925. De tweede uitgave legt thans getuigenis af van de levendige belangstelling in deze streek voor onze wetenschap en bewijst, dat de auteur de publikaties van zijn gewest stipt heeft bijgehouden en verwerkt.

Hunsrück is het gebied tussen vier stromen, Rhein, Mosel, Nahe en Saar. Dr. Diener behandelt evenzeer de materiële als de geestelijke volkskunde. Het werk omvat zeven hoofdstukken: Siedlungs-, Stammes- und Ortsnamenkunde. Haus und Hof, Dorf und Feld. Die Tracht der Alten. Wesen und Charakter der Hunsrücker. Der Volksglaube. Sprache und Dichtung. Sitten und Bräuche. Het laatste hoofdstuk krijgt drie indelingen: Stufen und Zeiten des Lebens. Arbeit und Alltag. Zeiten und Feste.

Dergelijk overzicht toont onmiddellijk aan dat om het even welk aspect van de volkskunde in de studie betrokken is. In de aanvang peilen we de oorsprong en de ontwikkeling van het gewest, de verklaring van plaatsnamen, o.a. met de uitgang -bach, -born, -au, -feld, -roth, -rath, -hofen, enz. Zelfs de wapens van de steden krijgen hun beurt. De bouw van de woningen en van de hoeven, huisraad, berekenen van eigendom horen bij hoofdstuk twee. Klederdracht ziet naar een hoofddeksel, naar zondagtooi, om dan bij het karakter van de bewoners aan te landen. De inwoners van dit uitgebreid gebied zijn natuurlijk niet allen uit hetzelfde hout gesneden. Regionale, kerkelijke en godsdienstige kenmerken treden naar voor, aan de hand van documenten en landkaarten. Het volksgeloof ontleedt de auteur langs de oudste

kloosters en kerken, bedevaarten, bijgeloof, geesten, duivels, spoken en heksen. Spraak en dichtwerk treedt ons tegemoet langs de verschillende benamingen van dieren, b.v. vledermuis, van voedsel, b.v. aardappelen, langs spotnamen uit de dierenwereld, langs spreekwoorden. Een kinderlied en een danslied laten horen, dat Hunsrück niet zo ver van ons verwijderd ligt:

Bimb, Bamb

Die Glock ist krank

Et leit en doore Mann im Schank

Wer will en begrawe?

Die Atzele unn die Raawe!

Wer will em singen?

Die Meisercher vun Binge!

Lott ist dood, Lott is dood,

Julche leit im Sterwe;

Dat is guud, dat is guud,

Dann kriie mr ebbes ze eerwe!

Het zevende hoofdstuk beslaat bijna zoveel bladzijden als de andere hoofdstukken samen. Het kind groeit en stoeit; jongens en meisjes zoeken elkaar, in vrijen en trouwen; kinderen worden geboren en de dood slaat toe. De eerste kommunie, trouwfeesten, alles komt tot in bijzonderheden op de voorgrond. We zouden spreken van het leven «van de wieg tot het graf» in al zijn uitingen en verwickelingen. De illustraties en het geheel behandelen het land in een historisch overzicht, van de verste grafheuvels en eerste opgravingen tot het vervoer van de landman die met een motorrijtuig de melk wegvoert. Neem het boek en leer een land kennen in inspanning en ontspanning, in zijn feesten op «Dreikönigstag» of «Neujahrmorgen» en het hele jaar door. Het zal u verrassen op hoevele punten we overeenkomst en tegenstelling boeken.

R.v.d.L.

In 1964 organiseerde het feestcomité van onze Bond een Poppententoonstelling. Als vier prachtstukken pronkten daar, de meest geliefde artiesten van de Minardschouwborg te Gent. Tijdens een plechtigheid bij deze expositie heeft de h. Vankenhove, voorzitter van het Feestcomité, Romain Deconinck vereerd met de orde van «Knapen in het Pintje-Dek». Bij deze gelegenheid kwam de verhouding tussen Minardschouwborg en de volkskunde van pas.

De band tussen volkskunde, volkskunst en Romain Deconinck komt nog feller en heller tot uiting door deze uitgave van het Gents Volkstoneel.

Romain Deconinck is gedurende het kwart van een eeuw bedrijvig als toneelschrijver, -akteur en -regisseur. Het Gents Volkstoneel wou deze volkse Gentse voorman op een waardige wijze huldigen en heeft daarom deze uitgave op de markt gebracht. John Bultinck schreef een pittig Woord Vooraf om de geboorte van de dertig verhalen langs de «Peperbus» van de Gewestelijke Omroep Gent te situeren, de figuren van nonkel Miele en tante Nitte te vergelijken en te rangschikken, de moeilijkheden met het Gents en het A.B.N. aan te raken, de verhaaltjes te ordenen als «lolleke», «momp», «toneelscène», enz., om er ten slotte het gans eigen karakter van te bepalen.

Het eerste deel omvat verhaal één tot vijftien: M'n Nonkel Miele, m'n tante Nitte en ik; het tweede deel bevat in verhaal zestien tot dertig de belevenissen van M'n vader, m'n moeder en m'n kleine broer Pol. Elk verhaal is iets apart, is een scheute en een geute lachpoeder, waar na het schetsen van een situatie een onbetaalbare zet tegelijk het hoogtepunt en het eindpunt brengt.

Elk stukje weerspiegelt de moeilijk te vergelijken hoogte en waarde van Romain Deconinck als toneelschrijver en acteur tegelijk. Telkens loeit en stoeit het onvervalste volksleven in korte rake schetsen. De geest van een Gents gezin draait en kraait en waait en zwaait er, op school, in de woonkamer, in de herberg, op een fabriek en dies meer.

Het Gents Volkstoneel wou deze uitgave met de betekenis van een «souvenir» verrijken en opluisteren en is daar ook meesterlijk in geslaagd.

«Dat is de taak geworden van de illustrator die, liever dan dit boekje te verluchten met nagebootste volksprenten waarvan het pseudo-folkloristisch karakter niet zou hebben gestrookt met de springlevende aktualiteit van nonkel Miele's humor, zich heel gewoon heeft begeven naar dat enig monument van echte folklore, het museum voor volkskunde in het gewezen «Alleynshospice» aan de Kraanlei. Want soms, als wij ons willen verpozen, moeten wij opnieuw toerist worden in onze vaderstad».

Met deze zinnen besluit John Bultinck zijn Woord Vooraf en geeft de bron van de illustratie aan: het museum voor volkskunde. Etienne Hubblau heeft vijftien pentekeningen gemaakt maar telkens zuivere parels. De illustratie heeft meer betekenis dan die van een «souvenir». Ze bewijst niet alleen de vaardigheid van een knap artiest, maar tekent onze ambachten, de kaarsgieterij, de kuiperij, drukkerij en bakkerij en bezembinderij en dies meer rond de vrolijke en olijke belevenissen van nonkel Miele. Ze brengen een ware artistieke omlijsting rond een rijke brok Gents volksleven.

R.v.d.L.

De Verjongingskuur

bewerkt door

MOLENAAR en BAKKER

SMID en STOKER

Een volkskundig onderzoek

door

Hervé S T A L P A E R T

De oudewijvenmolen, de smidse van Sint Elooi en Lustucru, de vuuroven en de bakkerij van Eeklo: dit zijn vier beruchte werkplaatsen waar bekwame ambachtslieden van overouds de verjongingskuur op verschillende manieren bewerken. Al verschilde de graad van hun faam en populariteit wel van eeuw tot eeuw, vanaf de middeleeuwen tot heden ten dage bleef ieder in zijn instelling werkzaam. En ieder bedrijf beschikte over een eigen « reclame »-afdeling: volksprent, volkslied, volksvertelsel, volkstoneel hielpen eeuwenlang mede om de weldaden van een verzorgde verjongingskuur te verheerlijken.

Anno 1965 — mogelijk om de twijfelachtigen te helpen bij de keuze van de beste methode voor hedendaags persoonlijk gebruik — hebben we verzameld en gerangschikt al wat sedert vele jaren door collega's werd uitgegeven, daarbij nochtans voegende een reeks van oud-nieuwe Vlaamse documenten, die tot nog toe in boek en handschrift onopgemerkt en verborgen bleven. Dank zij een paar verrassende ontdekkingen kon vooral het meest omstreden bedrijf — de bakkerij te Eeklo — thans beter naar zijn herkomst worden gesitueerd.

I. DE OUDEWIJVENMOLEN

1. De volksprenten.

In het Prentencabinet van het Rijksmuseum te Amsterdam bewaart men een Nederlandse houtsnede van het eind der 16de eeuw. De titel, in de bovenrand met de hand bijgeschreven, luidt « Hier worden oude Wijven wederom jonge gemalen ». De kleine molen midden de prent verdeelt de voorstelling in twee gedeelten. Links draagt een oudere man een oude vrouw de molentrap op terwijl andere vrouwelijke kandidaten gezeten hun beurt afwachten en een laatkomer zijn oude vrouw per kruiwagen naderbij voert.

Rechts vallen een drietal jeugdige vrouwkens netjes afgewerkt uit het wandgat in de molen, een hermalen dame is al druk aan het vrijen met een cavalier, terwijl twee heren wachten op de af te

leveren waar. Op de achtergrond verschijnt een boot die vrouwen vervoert. Als geheel, een prettige vertoning van grote drukte rondom een molen, die tot ver in de omgeving om een speciale eigenschap bekendheid schijnt te genieten. (1)

Met dit oudste type blijven de Duitse volksprenten vanaf de 16de eeuw en tot in de 19de steeds sterk verwant. In sommige voorstellingen treft men varianten aan: de boot wordt vervangen door een speelwagen, of wagen en boot dienen samen als vervoermiddelen. (2)

Zowel Bolte als Spamer, die de oudste Amsterdamse volksprent niet kennen, veronderstellen dat de Duitse overlevering naar Engeland is uitgeweken tijdens de 17de eeuw. M. De Meyer wees de Duitse vorsers op de titel « The Merry Dutch Miller and New Invented Windmill » van een Engelse volksprent in 1672 te Londen verschenen. Eigenaardig lijkt vooral dat een steeds prachtig gedocumenteerde Bolte die prent in zijn studie heeft overgedrukt, en hierin later nagevolgd door Spamer, in een Nederlandse molen een Duits model heeft willen ontdekken.

Even wonderlijk blijft de vaststelling dat in de 17de en 18de eeuw geen nieuwe Nederlandse Oudewijvenmolens worden uitgegeven. In Frankrijk drukt Pellerin te Epinal een « Moulin merveilleux » terwijl in Zweden begin 1800 een volksprent verschijnt die getrouw het oudste Nederlandse model copieert. (3)

In het midden van de 19de eeuw geeft men te Antwerpen een litho uit over het onderwerp, maar als « vuurmolen » hebben we die prent naar een volgend hoofdstuk verwezen.

2. De volksliederen.

Het gebied van het volkslied bleef alhier tot nog toe onbewerkt. Uit die bron scheen de oudewijvenmolen tot op heden niet bevoorrad. Maar schijn bedriegt. In de 18de eeuw ontdekt men in onze gewesten geen prenten maar het populaire thema bleef hier op een andere wijze bekend.

In ongeveer gelijktijdige bronnen draaien twee windmolens, de ene in Brabant, de andere in een niet nader bepaalde landstreek, ze staan beide zeer duidelijk in de dienst van mismaakte en gebrekige vrouwen.

De eerste, mogelijk hier oudste lezing, getiteld « Kluchtjen van een Windt-Molen, die in Brabantt gemaect is » werd herontdekt

-
- (1) Afbeelding in: M. DE MEYER, *De Volks- en Kinderprent in de Nederlanden van de 15e tot de 20e eeuw*. Antwerpen 1962, blz. 406.
  - (2) Oudste Duitse afbeelding bij W. PESSLER, *Handbuch der deutschen Volkskunde*. Potsdam (1938), blz. 425. Arb. daterend van 1630 bij J. BOLTE, *Die Altwäbermühle*, in: *Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen*, 53e jg., 102e band, 1899, blz. 244. Prenten uit latere tijd o.a. bij A. SPAMER, *Die Deutsche Volkskunde*. Berlin 1935, dl. II, blz. 480 en D.J. VAN DER VEN, *Het Carnavalsboek van Nederland...* Heerlen z.j., blz. 112.
  - (3) Afbeelding bij EM. H. VAN HEURCK en G. J. BOEKENOOGEN, *Histoire de l'imagerie populaire flamande et de ses rapports avec les imageries étrangères*. Bruxelles 1910, blz. 579 en 664.

in de zeldzame liederenbundel **Nieuw Lied-boeck genaemt den Maegdenkrans**, met geestelijke liedekens in het eerste deel en een reeks kluchten, herderzangen en wereldlijke liederen in het tweede deel, uitgegeven door Jacobus De Ruyter, klerk te Veurne. Van dit boekje zijn twee uitgaven bewaard, beide te Duinkerke gedrukt, de eerste verscheen bij J.O. Laurens met een approbatie van 1712, de tweede bij P. Labus met een goedkeuring van 1723 (4).

We drukken de tekst van dit lange lied-gedicht volledig over, zeker niet om de letterkundige hoedanigheden, die in volkse rijmelarij zelden worden aangetroffen, wel om de documentaire waarde van het ooggetuigenverslag en als boeiend vergelijkingsmateriaal.

**KLUCHTJEN van een Windt-Molen
die in Brabandt gemaect is, waer op dat-men de
Vrouwen en Dochters hermaelt die vol gebreken zijn.**

Stemme : De weireldt gaet verkeert.

1. Weduwe-vrouwkens al,
'k moet u wat vremdts vertellen,
En meyskens in 't getal,
'T en zijn geen bagatellen,
Een meulder in Brabandt,
Kan u-lieden nu vermaelen, playsant,
Voor die hebben veel quaelen,
Spoeyt u naer dat landt.
2. Voor vyfthien stuyvers geldt,
Geeft elck een ander wesen,
Zyt gy mismaeckt gestelt,
Hier kont gy zyn genesen.
Die vuyl en pockigh zyn,
Kreupel, blindt of manck gebooren, Hoort mijn,
Of 't maeghdom heeft verlooren,
'T dient tot medecijn.
3. Al die hun drincken stom,
Oft hebben scheeve beenen,
Gehult, gebult oft krom,
Vermaelt hy recht met eenen,
Alwaert gy hondert jaer,
Oude wijven sonder tanden. Te gaer,
Oft die draeght krom sijn handen,
Maelt hy fris en klaer.
4. Sa mannen wie gy zijt,
Die hebben quaede Grieten,
Ras naer den meulen rijdt,
Laet het u niet verdrieten,

---

(4) Exemplaar in de Universiteitsbibliotheek te Gent (Ex. de Coussemaker, verz. Heremans); Kon. Bibliotheek te Brussel (verz. Van Heurck); Kon. Bibliotheek te Den Haag (verz. Scheurleer). Over J. De Ruyter, zie: H. STALPAERT, **Het volkslied in West-Vaanderen gedurende de 18de eeuw**, in *West-Vlaanderen* (tijdschr. Roeselare) jg. XIII, 1963, blz. 262-268.

- Vuyle poppen maeckt gedaen,
 Die by nachten domineeren. Wilt gaen,
 En u liet karsseeren,
 Stelt u op de baen.
5. Al die zijt oudt en koudt,
 En noch eens tracht te paeren,
 Gaat naar den meulen stout,
 Vol rimpels en grijs hayren,
 Al waer uw' vel soo swert,
 Als een beroockte schouwe, dat smert,
 Gy-lied' zult weer vertrouwen,
 Soo 't vermaelen werdt.
6. Dochters die 't maegdom heeft
 Verkocht of wech-geven,
 Komt daer-men 't weder geeft,
 Wilt u op den wegh begeven,
 Die vuyl of pockig zijt,
 Die van ieder wordt versteken, 'T is tijd,
 Gy zult uw' quaed' gebreken,
 met een wesen quijt.
7. Zijt gy van wercken moe,
 Gy meyskens van 't geweyen,
 Rijdt naer den meulen toe,
 Daer zult gy u verbleyen,
 Als u den meulenaer,
 In sijn meulen zal trecken, te gaer,
 En al die vuyle plecken,
 Zal uyt-vryven daer.
8. Mannen qualijck getrouwt,
 Met satte en boose wijven,
 Die altijdts kijft en knouwt,
 Jae somtijds vechten, kijven,
 Daer het schreminckel roert,
 Doet die droncke seugh vermaelen, haer voert
 Naer Brabandt sonder faelen,
 Daer die meulen toert.
9. En kont gy die sottin
 Naer den meulen niet dragen,
 Voert-se naer Brabant in,
 Op een vuylen kruy-wagen,
 Al is hy wat bestront,
 Dat en sal dan niet besmetten, haer mondt,
 Wilt s'op den wagen setten,
 Sleept haer wech terstondt.
10. Veel sijnder op den wech,
 Vrouwen en dochters mede,
 'T is soo gelijk ick segh,
 Van 't landt als uyt de stede,

Veel meyskens vuyl en net,
Siet-men door den meulen rucken, soo net,
Die springen op twee krucken,
Worden recht geset.

11. Den meulder van dit landt,
Die kan nu domineeren,
Hy krygt veel geldt op d'handt,
En a la mode kleeren,
Zy duysent op een dagh,
Die aldaer worden vermaelen, ach ! ach !
Van vlamingen en waelen,
Krijght een goed gelagh.
12. Die vol gebreken zijt,
Wilt hier niet lange blijven,
Ras naer den meulen rijdt,
Laet uwen naem op-schrijven,
Al zijt g'uw maeghdom quyt,
En laet het u niet verdrieten, altijd,
Gy-lied' zult vreught genieten,,
En wesen verblijdt.

De tweede lezing klinkt veel volkser, is gesteld op een vriendelijke melodie, maar bleef volledig onbekend en verscholen in een handschrift met de eenvoudige titel: « Bundel Vlaamse Liederen uit de 18de eeuw (na 1728) ». (5)

De Westvlaams getinte « meulen » bediend door een zeer actieve mulder gerieft iedere dochter van « mal fortune »: schele, manke, scheve, lamme wijvekens maalt hij zo fijn als kaf om haar lijven te transformeren. Ook hier wordt graag gezinspeeld op het « maegdom int verseer », een krankheid die door de molen wordt hersteld.

Dit liedeken is zelfstandig werk, los van het voorgaande, beter berijmd en bedoeld om in lustig gezelschap met voorzanger en koor te worden gezongen.

**Liedt vande vindinghe van eenen meulen op den
Welcken dat doof, blindt oft manck cryght weer tgehoor,
gesicht en ganck.**

Stemme : Vande valsche munters oft vande sonnekens.

1. Sa comt hier van alle cant
doghters van mal fortune,
fa : la, la, la, la, la, la.
k' Heb hier stoffe bij de handt,
om u iets goeds te vergunnen
fa : la, la, la, la, la, la.

---

(5) Kon. Bibliotheek te Brussel, afd. Handschriften, nr. 15.665, 96 f°; ons lied blz. 43. — Uit ditzelfde hs. publiceren we een onbekend « Pelgrimslid van Compostella » in Biekorf 1965, blz. 265-280. In dit hs. blijkt volkse humor de voorkeur van een onbekend 18de-eeuws liederenverzamelaar.

Sijt ghij scheel, of scheef, of manck
Ghij geraeckt hier op den ganck
van toere loure la,
la, la, la, la, la, la, la, la. (6)

2. Desen meulen onghefaelt
is eerst in het licht ghecommen
Den mulder die daer op maelt
Die mach hem daer op beroemen
Dat hij als een deftigh man
Ieder een gherieven can
3. Dit blijkt aen ons scheel cathrien
die voor desen was int lijden
om dat sij niet recht can sien
Heeft sij 't maelen willen lijden
Door 't maelen heeft sij op recht
nu alle beij haer ooghen recht.
4. Daer dien meulen staet gheplant
commen daegelijckx met heel hopen
De dochters van allen cant
Dapper daer naer toe gheloopen
mancke caet en scheven trijn
ieder tracht om voor te sijn.
5. Siet ons lisebeth eens aen
voor desen vol onghenuchten
sij moest met twee krucken gaen
dat deed haer al dick maels suchten
soo haest sij dit hadt verstaen
wauw sij naer den meulen gaen.
6. Tmaelen docht haer niet te straf
als sij maer was uyt verseeen
men maelt haer soo cleyn als kaf
om haer lijf te transformeeren
siet eens wat soet ghelaet
sij nu vanden meulen gaet.
7. Siet daer comt er weer een troep
aengheloopen om te scheuren
sij willen op dit gheroep
nu niet langer blijven treuren
Want den meulen schoon en groot
sal hun helpen uijt den noodt.
8. Daer comt nu tony te post aen
met haer heijmelijcke quaelen
Pietermel en blijft niet staen
maer wilt haer oock laeten maelen
Allegond met haer leep oogh
Die comt hier al me omhoogh.

---

(6) De tussenzang wordt niet verder genoteerd.

9. Hier worden sij met ghedult
van hun quaelen al genesen
Al had ieder eenen bult
of wel een verrompelt wesen
tkomt van noordt, suijt, west en oost
leder een wort hier ghtroost.
10. Comt hier dan griete te sacm
hebt gij ghebreck aen u leden
Den mulder maeckt bequaem
Door het maelen en herkneden
Al was u maegdom int verseer
ghij krijght hem hier noch eens weer.
11. Siet Jenno, luci en san
blaese door tbrandewijn suijpen
sij en connen nauw meer gaen
moesten den meulen op cruijpen
siet nu eens hoe schoon en reyn
Dat sij door het maelen sijn.
12. Mans die hebt een wijf tot spook
wilt se naer den meulen sturen
Men sal die helpen oock
en haer leeren goe manieren
is sij bot oft obstinaet
strackx maer naer den mulder gaet .
13. Orlof dan alle te saem
wilt den meulen niet verfoeyen
want siet eens hoe aengenaem
dat hij hier nu staet te bloeyen
die is aen het lijf gebreck
sulckx maer naer den meulen treck.

3. Hedendaags volksgebruik.

Te Mortier (arr. Luik) tekende de enkwestvoerende Musée de la Vie Wallonne in 1926 het volgende carnavalgebruik op. Men noemt het « la remouture des vieilles femmes ». De jeugd samen met het muziekkorps trekt in stoet door het dorp. De voornaamste acteur, een jeugdige man, draagt een pop op zijn rug. De pop moet een oude vrouw voorstellen. Op een welbepaalde plaats werpt men de pop in een schuur, de poort wordt gesloten, in de schuur heerst onbeschrijfelijk lawaai, wat betekent dat een molen aan het werken is. Na enkele tijd verlaat een groepje jeugdige meisjes de schuur terwijl beenderen en vodden door de open poort worden buitengeworpen. Het feest eindigt op cramignon en bal.⁽⁷⁾

Er wordt verondersteld dat het carnavalfeest hier wijst op een

---

(7) Enquêtes Musée de la Vie Wallonne, III jg., 1931-1935, blz. 261.

hermalen van het oude jaar (de oude vrouw) en de bekomen vernieuwing (meisjes). Van een echte oudewijvenmolen blijft men echter ver verwijderd. Een ander Waals volksgebruik, verder te behandelen, zal ons in verband met het hersmelten der oudjes veel nader brengen bij de traditionele verjongingskuur.

II. SMID BOVEN SMID, SINT ELOOI, LUSTUCRU hersmeden vrouwtjes

1° Het volkstoneel

« Wie man alte Weiber jung schmiedet » wordt als **Vastenavondspel** in 1540 opgevoerd en gedrukt te Zürich. Een handige smid krijgt het bezoek van een op een stootkar aangevoerde honderdjarige vrouw. Ze moet driemaal in het vuur om hersmeden te worden en verschijnt als een mooie courtisane uit de behandeling. Zij betaalt het smidsloon met vreugde, wordt weldra door* vrijers omringd en kiest zelf de waardigste als gezelschap.

Spelen met éénzelfde thema worden in de 15de en in de eerste helft van de 16de eeuw in verschillende steden, vooral in Duitsland opgevoerd: Lübeck en Thorn (1440), Möskirch (1483), Königsberg (1542) en Deventer (1544, 1555). (8)

2° De Franse volksprenten.

Een Normandische volksprent, einde 16de of begin 17de eeuw, een tamelijk onhandige houtsnede, geeft een afbeelding van de smidse van Lustucru (L'eusses-tu cru?). Hij werkt onder het uithangbord « A la Bonne Femme » met de voorstelling van een vrouw zonder hoofd. Op het aambeeld ligt een vrouwenhoofd stevig in een tang gevat, de smid bereidt zich voor op het hersmeden met een grote hamer in de hand. Aan de overzijde houdt de knecht een voorhamer in de beide handen gereed om toe te slaan. 't Zal er stuiven want, zoals in de moderne stripverhalen, spuwt Lustucru letters, zeggend « Je te rendrai bonne » en zijn knecht beaamt op dezelfde wijze « Maris, réjouissez-vous ». Onder de blaasbalg ligt een tweede vrouwenhoofd de bewerking af te wachten. (9)

Lustucru's zaken lopen schitterend en kennen op verdere Franse afbeeldingen een aanzienlijke uitbreiding. Een prent van 1660 **vertoont** Lustucru's werkzaamheden op vrouwenhoofden; hij wordt **reeds** door verschillende medewerkers bijgestaan, terwijl de toeloop van klanten met vrouwen of met vrouwenhoofden **overwel digend is**. De wonderdoener noemt men in een opschrift « opéra-

---

(8) J. BOLTE en G. POLIVKA, *Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm*. Leipzig 1918, dl. III, blz. 198.

(9) Afgebeeld in J.M. REMOUCHAMPS, *La « Bonne Femme » ou « Femme sans tête »* in : *Enquêtes du Musée de la Vie Wallonne, Liège*, dl. III, (1931-1935), blz. 255. Ook in CHAMPFLEURY's *Histoire de l'Imagerie populaire*, Paris 1869, blz. 253.

teur céphalique », een specialist die in het Vlaamse land bekendheid geniet als « keisnijder ».⁽¹⁰⁾

Wel merkwaardig is hier opnieuw in dit Franse volkswerk het uithangteken « A l'enseigne Tout en est bon » boven de ruwe tekening van een vrouw zonder hoofd. Dit uithangteken wordt nog afzonderlijk behandeld op een prent die een onthoofde vrouw voorstelt, geknield voor de man die haar met een zwaard heeft bewerkt onder de geschreven tekst « C'est un bon médecin, il guérit tous maux. Femme sans teste, tout en est bon ». Waar nu blijkt dat iedere Franse volksprent over dit onderwerp een dergelijk uithangteken vertoont, mag men besluiten dat de satirische voorstelling van « La Bonne Femme » als zelfstandig uithangteken de latere inwerking in het atelier van Lucustru is voorafgegaan. Beide thema's blijven nauw met elkaar verbonden.⁽¹¹⁾ Ook met de Franse « esprit de galanterie » stemt het overeen dat op een verdere spotprent de weerwraak van de vrouwen op Lustucru gruwelijk wordt vertoond (1660).⁽¹²⁾

3° Het uithangteken.

In Wallonië werd het onderzoek op gang gebracht door de medewerkers van de Musée de la Vie Wallonne te Luik. Het begon met de beschrijving van een uithangteken te Grivegnée (Luik) voorstellende een vrouwentorso boven de titel « A la Bonne Femme 1762 ». Diezelfde « Bonne Femme » wordt gebruikt als straatnaam en als terminusaanduiding van een Luikse stadstramlijn. Uit de verzamelde gegevens blijkt dat het kenteken in en buiten Wallonië bekendheid genoot en gewoonlijk de gevel van een herberg versierde. In Frankrijk zocht men er volgende betekenis achter: de goede vrouw handelt niet naar eigen invallen, maar volgt de wijze raadgevingen van de man! Zelfs in Engeland ontdekte men in de 18de eeuw het uithangteken « The good Woman ».⁽¹³⁾

In Vlaanderen blijkt het uithangteken minder bekend. Toch mag men veronderstellen dat omstreeks 1400 aan de westzijde van de Grote Markt te Brugge « Ter goeder vrouwe », als huisnaam gebruikt, naar de betekenis verwant was met de Waalse en Franse uithangtekens.⁽¹⁴⁾

4° Het volkssprookje.

Onder de Vlaamse volkssprookjes is er een eigenaardige vaststelling verbonden aan het thema van de verjongingskuur door de

(10) R. VAN BASTELAER, *Les Estampes de P. Bruegel*. Bruxelles 1908, nr. 193 : De Heks van Mallegheem gegraveerd door Pieter van der Heyden.

(11) Afbeeldingen in de vermelde Enquêtes, blz. 257 en 258.

(12) Afbeeldingen in Enquêtes.. Vie Wallonne, dl. IV, (1936-1947) blz. 149.

(13) Enquêtes du Musée de la Vie Wallonne, Liège, dl. I, (1924-26) blz. 203 en 389-394.

(14) L. GILLIODTS VAN SEVEREN, *Les Régistres des « Zestendeelen » ou le Cadastre de la ville Bruges de l'année 1580*. Bruges 1894, blz. 250. Die huisnaam veranderde in de 16de eeuw en werd « De Oliphant ».

smid bewerkt. Aan Sint-Elooi worden twee wondere daden toegeschreven die beide in een smidse plaatsgrijpen. Waar in de buitenlandse varianten contaminatie van beide typen wordt waargenomen, blijken de opgetekende Vlaamse varianten duidelijk afgescheiden tot één van beide typen te behoren.

In het eerste type beproeft een smid, die zich nogal pralerig « meester boven meester » noemt, Sint-Elooi's wondere werkwijze om een paard te beslaan na te apen. Op het nippertje komt Sint-Elooi dan zelf tussen om de afgesneden poot deugdelijk te hechten. In dit type is er van een verjongingskuur niet het minste spoor.⁽¹⁵⁾

In het tweede type, bekend als het « ontstaan van de apen », en reeds opgemerkt als Grimms nr. 147 « Das junggeglühte Mannlein », bewerkt Ons Heer (St.-Pieter, St.-Elooi) door het vuur binnen een smidse een echte verjongingskuur.

Een Oostvlaamse variant te Eine opgetekend zet Ons Heer aan het werk. Hij komt langs een smidse waar hij hoort lamenteren. De moeder van de smid is dood, de smid verzoekt Ons Heer om hulp. Ons Heer laat de dode vrouw in het vuur leggen, bewerkt haar met de hamer op het aambeeld en bekomt in geen tijd een jeugdig levend schoon wijf. Als vele jaren later de vrouw van de smid sterft, beproeft de smid het om het vroegere wondere werk van Ons Heer na te apen. Hij kan slechts het stoffelijk overschot hopeloos verwoesten... Wanneer Ons Heer toevallig voorbijkomt, blijkt ook hij niet veel meer te kunnen herstellen. Op zijn best zal er een aap uit te voorschijn komen, zegt Ons Heer. De smid smeekt en Ons Heer fatsoeneert een aap, sedertdien zijn « de martiko's » in het land gekomen, heet het.⁽¹⁶⁾

In Grimms nr. 147 loopt het eindmotief over zelfstandiger wegen. Vrouw en schoondochter van de overmoedige smid zijn in blijde verwachting en het verschrikkelijke schouwspel van de gemartelde overleden moeder verwekt een voortijdige bevalling van kinderen die op geen mensen maar op apen gelijken.⁽¹⁷⁾

Met voorliefde heeft men vroeger bij het vergelijkend sprookjesonderzoek naar de oudste lezingen gezocht om het oorsprongsge-

---

(15) A. AARNE-S. THOMPSON, *The types of the Folkale*. Helsinki 1961, t. 753: Christ and the Smith. Vgl. M. VAN COPPENOLLE, *Sint Elooi in het volksleven*, Antwerpen 1944, blz. 23-29. — Franse bibliografische gegevens bij: L. REAU, *Iconographie de l'art chrétien*. Paris 1958, dl. III/I, blz. 422-427, alwaar vermelding van het thema over Sint Elooi en de afgesneden paardenpoot ontdekt in de kunstafbeeldingen van de 14de eeuw.

(16) K. v(an) C(aeneghem), *Schepping van de Martiko's*, in: *Volk en Taal*, jg. II, 1889, blz. 84-85. Ook overgenomen door I. TEIRLINCK, *Contes flamands, Folklore flamand*. Bruxelles 1896, blz. 89-90. — Vgl. vooral de varianten in: A. DE COCK, *Natuurverklarende Sprookjes*. Gent 1911, dl. I, blz. 66-69, alwaar te Gits (W.-VI.) en te Liedekerke (O.-VI.) Sint-Elooi als wonder smid fungeert.

(17) J. BOLTE-G. POLIVKA, *Anmerkungen...* Leipzig 1918, dl. III, blz. 193-199. S. THOMPSON, *Motif-Index of Folk-Literature*. Copenhagen 1955, dl. I, A. 1861. 2. Vgl. A. DE COCK, *Studiën en Essays over oude volksvertelsels*. Antwerpen 1919, blz. 15-19.

bied af te bakenen of motieven- en motievengroepen te dateren. Ook het thema van de verjongingskuur kreeg een beurt vanwege de Zweedse vorser Carl-Martin Edsman. Zijn grondig onderzoek belandt en strandt in de Middeleeuwen. Zowel het thema van de smid boven smid als de verjongingskuur zonder aapmotief ontdekt hij in godsdienstige overleveringen van middeleeuws West-Europa.

De afgehakte paardenpoot blijkt een motief uit een Frans volksverhaal tijdens de 15de eeuw ingeschoven in de levensbeschrijving van de Franse heilige Elooï.

Het volledige verhaal van de verjongingskuur verschijnt ongeveer gelijktijdig in een oude Engelse legende van 1360 en in een Florentijns handschrift van het « *Evangile de l'Enfance* » een apocrief in de Provençaalse taal geschreven, dagtekenend uit de 14de eeuw, en tevens het enige verhaal dat in geen enkele apocrief opgetekend staat. Als zelfstandig verhaal is het een unicum in dit soort literatuur.

In beide verhalen is Ons Heer als volwassene of als kind de wonderdoener. Hij demonstreert de verjongingskuur op de schoonmoeder van de smid of op een voorbijganger, een ziekelijke ouderling. De vrouw verschijnt als dertigjarige, de man als jongeling van achttien lentes. De smid overtreedt het voorschrift van Ons Heer, tracht zijn blinde vrouw of zijn oude moeder te hersmeden, maar mislukt. In beide gevallen komt Ons Heer ter hulp om het knoeiwerk van de overmoedige smid te herstellen. Nergens is hier spraak van de schepping van de aap, een motief dat zeker uit latere verdichtsels met humoristische inslag is ontstaan.⁽¹⁸⁾

III. LAAT ZE HERSMELTEN IN DE VUUROVEN.

1. Het Volkstoneel.

« *La farce des femmes qui font refondre leur Mari* » is afkomstig uit een bundel Franse toneelspelen vóór 1550 te Parijs, Rouen en Lyon gedrukt, in 1845 in Duitsland door het British Museum aangekocht en in 1854 te Parijs door Emm. Viollet-le-Duc opnieuw uitgegeven.

Thibaut en Collard, gehuwd met jeugdige vrouwtjes, liggen onder de huiselijke knoet. Verkrijgen de dames alles wat hun hartje lust, zij derven blijkbaar een zeer voornaam genot: de vleselijke lusten van hun afgeleefde bedgenoten zijn te miniem om een jeugdige partner enige voldoening te schenken.

Als een klokkengieter de stad bezoekt en laat uitklinken dat hij de oude mannen kan hergieten en als twintigjarigen heropknappen, zijn Jennette en Pernette er als de kippen bij. Ze kunnen hun echtgenoten overhalen en ze begeven zich bij de specialist. De man waarschuwt de vrouwtjes zeer ernstig voor de gevolgen... Maar de warmbloedigen luisteren naar geen goede raad, helpen

(18) C.M. EDSMAN, *Ignis Divinus. Le feu comme moyen de rajeunissement et d'immortalité: contes, légendes, mythes et rites*, Lund (Coll. Publications of the new society of Letters at Lund, nr. 34) 1949, blz. 104-105 en 128-131.

hun mannen de vuuroven in en steken zelfs een handje toe om het vuur aan te wakkeren.

Van zohaast de oude heren als jeugdige seigneurs uit de oven stappen vertonen ze hun ware aard. Ze behandelen beide vrouwtjes meteen zo hardhandig en zo hardvochtig dat beiden de klokken-gieter van bedrog willen beschuldigen. Maar de lepe kerel, die voor heter vuren stond, antwoordt gevat :

Les hommes ont telle puissance
Que tous leur rendent obeïssance...

en gij hebt beiden zelf gewild wat nu geschiedt, draag er dan zelf de gevolgen van.⁽¹⁹⁾

2. Duitse volksprenten.

Twee Duitse volksprenten uit de 16de eeuw behandelen het hersmelten zowel van oude mannen als van oude vrouwen.

Beide vliegende bladen zijn met mooie houtsneden versierd en telkens licht een lange tekst de eerder verrassende afbeeldingen toe. Beide dragen de handtekening van « Antony Formschneyder », werkzaam te Augsburg van 1543 tot 1552.

Dit zijn tot nog toe de twee oudste volksprenten over de verjongingskuur in enig land verspreid.

De tekst, op beide prenten op rijm gesteld, geeft enige uitleg over de betekenis. Bij de bewerking van de oude mannen grijpt de volksdichter naar de Griekse mythologie en herinnert aan de toverheks Medeia, die haar schoonvader Jason verjongt: zij snijdt het lichaam stuk en kookt de beenderen af. Die uitleg is niet in overeenstemming met de afbeelding, daar wordt heel eenvoudig een oude sukkelaar van op een schavot in een brandende oven gestort en er onder als jongeling uitgetrokken. Aan de kas gehouden door een stuurse ouderling betaalt een oude vrouw gretig de prijs van de nogal barbaarse bewerking, terwijl zij voor alle zekerheid haar jonge kerel bij de arm vasthoudt.

De tweede prent, afgestemd op de verjongingskuur van oude vrouwen, vertoont ongeveer dezelfde bewerkingen. Een man brengt zijn oudje op de rug naar de oven, de ovenmeester werpt een oud wijf in de vlammen, twee jeugdige vrouwkens kruipen naakt uit het ovengat en de ouderling die een jonge opgedirkte wederhelft heeft teruggevonden betaalt de kosten aan de oude controleur, die op een mooie zetel troont naast het renderend ovenbedrijf.

Hier wijst de rijmende tekst op het eiland Senecla, waar het bedrijf gevestigd blijkt. Daar landde de auteur tijdens een storm op handelsreis naar IJsland. Er woont geen christen volk en de reizigers verblijven er een kwart jaar. Ze beleven een zeldzaam avontuur: ze zien een brandende oven, een ovenmeester werpt er

---

(19) A. MARINUS, *Les Femmes qui font refondre leur mari*. Bruxelles 1940. 72 blz., alwaar de volledige tekst van die farce wordt overgedrukt.

oeroude vrouwen in en na de verbranding verschijnen uit het ovensgat jeugdige meidekens van twintig. Men vertelt, om enige uitleg te geven aan het verschijnsel :

...Das feur hab also die natur
Das alte ding jung drinnen wur
Was man drein werff das mach alda
Der Got des Feurs haist Ulcana... (Vulcanus)

De vrouwen worden er 7, 8 à 900 jaar oud, maar zohaast zij het ciland verlaten sterven zij. Want

...Unser Insel glaubt gewiss
Ist der schlissel zum paradiss...

Op de beide prenten staat ongeveer éénzelfde oven afgebeeld, een type dat industrieel bij de ijzerbewerkingen wordt gebruikt, in het Duits « Glutofen » geheten, en die toch sterk verschilt van de bakkersoven die we verder ontmoeten bij de verjongingswerkwijze.

In het tijdperk van de vroegste mechanisatie vindt men nog een « vuurmolen » voor de verjongingskuur gebruikt op een Vlaamse volksprent van circa 1850 en te Antwerpen uitgegeven door de firma Wwe V. Ratinck. Het is naar de afbeelding te oordelen een combinatie van vuuroven en molen, geschikt voor oude mannen en vrouwen.⁽²⁰⁾

3. Het volkssprookje.

In het sprookje van Bruder Lustig, Grimms nr. 81, ontdekt men de volgende motieven. Een liefdadig soldaat wordt door Sint-Pieter als reisgezel aangenomen. Hij verorbert stiekem het hart van een aangekocht lam en verklaart later dat het dier geen hart bezat. De soldaat blijft zijn leugen trouw ook als de verdrinkingsdood dreigt. Dan wekt Sint Pieter een dode tot het leven, ontvangt hiervoor zijn loon en verdeelt dit geld in drie hopen, de derde hoop is voor wie het hart van het lam heeft opgegeten. Nu bekent de soldaat zijn leugen. Later poogt de soldaat Sint-Pieters mirakel na te bootsen, hij mislukt en zal gehangen worden. Maar Sint-Pieter zelf komt hem op het nippertje van de galg redden.⁽²¹⁾

Het gebeurt dat dit vertelsel verder wordt aangevuld of gecontamineerd met de motieven van het sprookje « de drie wensen ».

(20) M. DE MEYER, *Verjüngung im Glutofen — Altweiber- und Altmännernühle*, in : Zeitschrift für Volkskunde, LV jg., 1964, blz. 161-167. Prent 1 en 2 geven de houtsneden van Anthony (Corthoys) Formschneider; Prent 3 de oudste Nederlandse afb. van de Oudewijvenmolen; Prent 4 de onuitgegeven Antwerpse prent. Zeer waarschijnlijk was prent 2, afkomstig uit de verzameling van het Prentencabinet van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, onbekend en onuitgegeven.

(21) BOLTE-POLIVKA, o.c., dl. II, blz. 149-163. M. DE MEYER, *Les contes populaires de la Flandre*. Helsinki 1921 (FFC 37), type 785 (La foie de mouton) met zeven, en type 785 (Les poules qui n'ont qu'une patte) met drie Vlaamse varianten. AARNE-THOMPSON, *The types of the Folktales*. Helsinki 1961, (FFC 184 — 2d revision), type 785 met de gehele wereld als bekendheidsgebied.

Maar in het oorspronkelijke Grimmse type treft ons het meest de werkwijze van Sint-Pieter en de soldaat bij het opwekken van de dode en de methode door hen gebruikt bij de verjongingskuur.

In een Denderleeuwse (O.-V.) variant genoteerd door A. De Cock geschiedt dit wonder dan op de volgende wijze. Ons Heer en een schoenmaker zijn op reis, het schaap heeft geen hart en later komen de reizigers in een stad :

« Nu, daar was juist een koningsdochter gestorven, en als men hoorde dat een pas aangekomen geneesheer haar weer levend kon maken, werd deze seffens in het paleis ontboden. Daar gekomen, vroeg Ons Heer een ketel, hout en vuur, en een afgezonderde kamer. Dat alles werd hem toegestaan. Toen Hij nu al zijn gerief had en zich met zijn kameraad alleen bevond, ging Hij aan het werk. Hij stroopte zijn mouwen op tot boven zijn ellebogen, legde het lijk in den ketel en stookte er zoolang vuur onder tot er al het vet afgesmolten was. Daarna nam Hij één voor één al de beenderen uit den ketel, paste die in elkander en goot over dat geraamte het gesmolten vet. Dan sloeg hij driemaal met zijn stok op tafel, en zie! de koningsdochter stond daar springlevend voor Hem en werd aan haar blijde ouders teruggegeven. »⁽²²⁾

De werkwijze op een dode toegepast blijkt wat eigenaardiger dan de verjongingskuur in de gloeioven, waarin men levend wordt geworpen. Ons Heer blijkt zachtzinniger, wanneer Hij een dode in een « heksenketel » hersmelt.

Vervolg in nummer 1, 1966.

Inhoudstafel

JAARGANG 1965.

ARTIKELS VAN ALGEMENE AARD

	blz.
G. De Keersmaeker : Nog een 18de-eeuwse liederhandschriftje	2
M. Daem : Bezwingen en volksgeneeskunde	14
G. Hendrix : Kerstine de Wonderbare als « Präcedenzfall »	16
R. van der Linden & F. Van Es : Oostvl. volksk. bibliografie	23
G. De Keersmaeker : Van twee Sint-Niklase spotgezegden	46
G. De Keersmaeker : Een oude remedie tegen « 't Fleures »	50
P. de Keyser : Oostduitse volkskunde	52
L. Gyselincx : Uit de wereld van de « Klopjes »	61

---

(22) P. DE MONT en A. DE COCK, *Vlaamische Volksvertelsels uit den volksmond opgeschreven*. Zutphen 1925, 2de druk, blz. 308-309.

	blz.
R. v. d. L. : Nieuwe Bedevaartvaantjes : Asse, Herzele, Kruishoutem, Nevele	64
E. Eylenbosch : Over draagkorven en mandenvlechters	110
R. van der Linden : Nieuwe bedevaartvaantjes : Voorde en Waarbeke	115
W. Braekman : Nederlandse bezweringen, zegeningen en krachtige gebeden	120
F. Verstraeten : De reuzen van Gavere	128
Dr. M. Deruelle : Sibbe- en naamtekens	157
Br. Chrysogoon H. Roobaert : Muziekopvoeding en volkskunde	165
R. van der Linden : Volkskunde & aktualiteit. Moderne Magie & Hekserij	170
Dr. P. de Keyser : Kroniek van de studie van het volksverhaal	191
R. van der Linden : Ex-voto's op een graf te Dendermonde	230

ZOEKEN EN ZANTEN

R. van der Linden : Volksgeneeskunde. Eksterogen	13
G. Weze : Oudenaarde. Herbergopschriften	25
G. Simons : Sint-Maria-Latem. Nachtwakerslied	25
W. Vander Poorten : Land van Aalst. Herbergspreuken en uithangborden	26
R.V. & R.v.d.L. : Onze Vlaamse liederen in de radio	27
R. Vankenhove : Ons tweemaandelijks liedje	27
R.v.d.L. : Heraldische tentoonstelling te Oudenaarde & Temse.	28
R. Vankenhove : Tweemaandelijks liedje	68
R.V. & R.v.d.L. : Oproep tot liederenverzamelers	70
Fr. De Vos : Sint-Martens-Latem. Prijsverhoging der barbiers in 1860	70
R.v.d.L. : Volksgerecht in Reklaamblad 1965. Machelen	71
M.v.W. : Nieuws over Chaffarkes	71
R.v.d.L. : Poppentheater « Nele » vierde zilveren jubileum	134
R.v.d.L. : Deinze. Vier reuzenkinderen	134
R.v.d.L. : Vrijen en Trouwen	135
R. Vankenhove : Mijn liedje	136
R.v.d.L. : Grembergen. Vroeger en nu. Tentoonstelling	200
R.v.d.L. : Oudenaarde. D'Oude Aerd Trou	200
M. Daem : Lochristi. Reuzen Reinaert & Hermeline	201
M. Daem : Knesselaere. Rederijkerskamer St.-Elooi jubileert	202
R.v.d.L. : Leupegem. Rederijkerskamer St.-Amandus jubileert	202
R.v.d.L. : Drongen. Lopers voor duivenspelers	203
R. De Backer : Het Campo Santo tijdens de oorlogsjaren	203
R. De Backer : Mendonk & Zeveneken. Spotgezegden	203
R.v.d.L. : Heurne. Nieuwe Reus Stekvlouje	203
C. Detroyer : Destelbergen. Een boze geest en de smautte	199
Albert Rawoens : Wetteren-ten-Ede. Spotlied op gemeenteverlichting	234
M. Broeckhove : Film « Op mijn kloefen zal ik vrijen »	235
Ferdi Van de Vijver : Zeveneken. Schat anno 1831	236
Albert Rawoens : Wetteren-ten-Ede & Laarne. Bijnamen en Volkstypen	237

VRAGEN VAN LEZERS

R.v.d.L. : Bacchusfeesten St.-Lievens-Houtem. Wilde Vespers	75
---	----

BONDSNIEUWS

R.H. : Dr. V.F. Vanacker, lid van de Kon. Vl. Akad. Taal & Letterkunde	28
R.H. : Van Bost. Voordracht en tentoonstelling	28

R.v.d.L. : De Bond en het Gentse Volkstoneel	28
R.V. : Driekoningenfeest van de Bond	72
E. Eylenbosch. Benamingen voor landbouwgereedschap	74
Redaktie : Provinciale Prijsvraag voor volkskunde 1963	127
R.V. : Onze koninklijke bond op reis	137
R.H. : Antwerpen. Colloqium over de studie van schuttersgilden	138
R.v.d.L. : 334e voordracht. Wondelgem in heden en verleden	138
L.H. : Gentse feestweek 1965. Expositie « 't Spelleke van de Muide »	204
A. Janssens : Nevele. Dr. Volksvertegenw. Jan Wannyn burgemeester	205
R.v.d.L. : Ingenieur Paul Lindemans 75 jaar	205
R.v.d.L. : Mechelen. Pierre de Wispelaere wint Landjuweel Poppenspel	205
R.v.d.L. : Gent. Koninkl. Verbond Aannemers van Schrijn- en Timmerwerken bestaat 150 jaar	206
A.V. : In memoriam de h. Marcel De Saffel	190
M. Broeckhove : Jaarlijkse statutaire vergadering 31 oktober 1965	239

MUSEUM

Redaktie : Nieuwe konservator	29
L.H. : Belangrijke bruikbare aanwinsten	139

BOEKBESPREKING

Felix Persoons : De brikkenbakkers uit het Maasland (R.v.d.L.)	29
Werner Danckert. Unerliche Leute. Die verfernten Berufe. (M. Daem)	30
Rose Elliot : A Razor for a Goat. (P. de Keyser)	31
Edouard de Keyser : Le Combat des Montagnes et la Guerre des Calicots (P. de Keyser)	32
Kerstboek 1964 voor het land van Asse. (R.v.d.L.)	33
Robert Wildhaber : Der « Déserteur ». Ein walliser Maler. Roseclaire Schüle. Was man sich heute noch vom Déserteur erzählt. (R.v.d.L.)	79
Claude Seignolle : Le Folklore de la Provence. (R.v.d.L.)	80
't Beertje. Volkskundige almanak voor West-Vlaanderen. (F. Van Es)	81
H.J. Bockstal : Het wapen van de stad Ronse. (R.v.d.L.)	119
Jaarboeken van de Kon. Belg. Kommissie voor Volkskunde (M. Broeckhove)	207
'Theo Reintges : Ursprung und Wesen der spätmittelealterlichen Schützengilden. (M. Daem)	208
Salcia Landmann : Joodse Humor. (P. de Keyser)	210
I. Peeters-Verbruggen. Nederlandse Volksk. Bibliografie. (M. Broeckhove)	249
L. Bruyninx. Dendermonde. (M. Daem)	250
Gyula Ortutay. Kleine ungarische Volkskunde. (M. Daem)	250
Dr. E. van Autenboer. Volksfeesten en Rederijkers te Mechelen (M. Daem)	251
G.W. Diener. Hunsrücker Volkskunde (R.v.d.L.)	254
Romain Deconinck. M'n Nonkel Miele en Ik. (R.v.d.L.)	255

DIENST VOOR VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN

R.v.d.L. & G. Simons : Vrolijke doodsbriefen vol gal en humor	34
Pr. Janssens C.ss.R. : Sint-Anna in het Waasland	140
M. Broeckhove : In 't Pakje Biezen. Een XVIIe-eeuws huis te Gent	212

H. Stalpaert : De verjongingskuur bewerkt door Molenaar en Bakker, Smid en Stoker	blz. 256
--	-------------

ILLUSTRATIES

1. Bedevaartvaantje Herzele	66
2. Bedevaartvaantje Kruishoutem	67
3. Tekening van het dorserslied	68
4. Driekoningenfeest van 10 januari 1965	72
5. De Drie Koningen van 10 januari 1965	73
6. « Bacchus en zijn echtgenote » te St.-Lievens-Houtem	76
7. Strohoed van Majoor Kop-af te Antwerpen	94
8. Doosbrief Hendricus Van Looy	106
9. Bedevaartvaantje Nevele	115
10. Bedevaartvaantje Voorde . . . . . (afzonderlijk)	116
11. Bedevaartvaantje Asse . . . . . (afzonderlijk)	116
12. Bedevaartvaantje Waarbeck	117
13. Reuzen van Gavere	133
14. Kaart met medaille met meisje en gebed voor meisjes die wensen te trouwen	135
15. Sint-Anna Zwijndrecht	141
16. Bord met reuzen van Gavere	153
17. Bierkan. Gavere 1957	153
18 - 34 Sibbetekens	158 - 164
35. Franse aankondigingen van waarzegsters, enz.	176
36. Reuzen van Lochristi	201
37. Reus van Lochristi	202
38. In 't Pakje Biezen te Gent	212
39. Gelijkvloers	214
40. Versiering	216
41. Spant van zadeldak	217
42. Voorzicht van de haard	219
43. Haard	219
44. Zes geglazuurde wandtegels	220
45 - 46 Voorzicht en doorsnede van de schoorsteen	222
47. Twee geglazuurde tegels als vloerplint	223
48. Schoorsteenmantel	224
49. Geglazuurde wandtegels	225
50. Nissen in afsluitingsmuur	227
51. Graf met ex-voto's te Dendermonde	231

KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN.

Vereniging zonder winstooftmerk

De Bond ondersteunt het Museum voor Volkskunde, geeft sedert 1926 Oostvlaamse Zanten uit, afzonderlijke Bijdragen en sedert 1957 Mededelingen van de Dienst voor Volkskundige Opzoekingen.

Samen met de Museumkommissie richt hij kosteloze openbare voordrachten, tentoonstellingen en manifestaties in, alsook de tweejaarlijkse wedstrijden van het Alfons De Cock-fonds.

Samen met de Kommissie voor Kulturele Aangelegenheden van het Provinciaal Bestuur richt hij insgelijks «Enquêtes» over volkskundige verschijnselen van de provincie Oost-Vlaanderen in.

De bibliotheek en het archief van de Bond en van het Museum voor Volkskunde berusten in de zetel, Kraanlei 41, Gent.

Een lid van de Bond werkt mede aan de verrijking van het Museum door de studie van de volkskunde in 't algemeen en van het Oostvlaams Volksleven in het biezonder, ten eigen bate en in dienst van de volksopvoeding. Museum, tentoonstellingen, poppenspel en feesten zijn gratis toegankelijk op vertoon van de lidkaart.

Bestuur van de Bond: Ere-voorzitters: Prof. Em. Dr. P. de Keyser en F. Van Es. Voorzitter: Lic. R. van der Linden. Ondervoorzitters: J. Pieters en Pr. Luyckx. Sekretaris: M. Broeckhove. Penningmeester: R. Depoorter. Archivaris: M. Van Wesemael. Bibliotekaris: Dr. R. Haeseryn. Leden: Lic. H. Arens, J. Boes, Lic. M. Daem, G. Hebbelijck, Lic. L. Hoste, Dr. Nowé, Fr. Van Bost, R. Vankenhove, G. Van Peteghem, G. Weze.

Dienst voor Volkskundige Opzoekingen: M. Broeckhove, Lic. M. Daem, Prof. Em. Dr. P. de Keyser, J. Pieters, Lic. R. van der Linden, F. Van Es en M. Van Wesemael.

Feestkomitee: onder voorzitterschap van de H. R. Vankenhove, bestaat uit het bestuur van de Bond, met toevoeging van de heren Robert Van Belle en André Verbeke.

HET MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE.

Het Museum voor Volkskunde, gesticht door de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen in 1927, in het voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat 14, is in 1962 overgebracht naar het Kinderen Alijns-hospitaal, Kraanlei 41, Gent.

De stad Gent heeft het Museum voor Volkskunde overgenomen, bij besluit van 27 september 1931 en plaatste het onder het toezicht van een kommissie met vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en de Bond.

Deze kommissie bestaat uit: ere-voorzitter Prof. em. Dr. P. de Keyser. Voorzitter: R. Vankenhove. Sekretaris: M. Broeckhove. Penningmeester: G. Hebbelijck. Leden zijn de bestuursleden van de Bond en de afgevaardigden van de Stad. Konservator: Lic. L. Hoste.

Doel van de kommissie: Verzamelen, inventariseren en uitstellen van alle stoffelijke getuigen van het vroegere en huidige volksleven. De voorwerpen, dokumenten en inlichtingen betreffende het volksleven hebben betrekking op de woning, de huishoudelijke inrichting, de voeding, de volkskleding, de vervoermiddelen, de verlichting, het straat- en marktlevens, de volkstypen, de familietradities en -gebruiken, de ambachten met de werktuigen, de volksfeesten en -spelen en andere ontspanningen, het volksgeloof, het sociale leven, de volkskennis en volksgeneeskunde, de volksletterkunde en de volkskunst.

Aankoopkommissie: M. Broeckhove, Lic. L. Hoste, Prof. em. Dr. P. de Keyser, Lic. R. van der Linden, R. Vankenhove, M. Van Wesemael.

De museumkommissie houdt zich zeer aanbevolen voor afstand of schenking, zelfs in bruikleen, van voorwerpen en dokumenten. Ze koopt ook voorwerpen en laat die afhaken aan huis. Verzoek te schrijven aan de konservator: L. Hoste, Rooigemlaan 46, Gent. Tel. 26.28.74, of de sekretaris der kommissie: M. Broeckhove, Oscar de Gruyterstr. 36, Gent. Men kan zich ook rechtstreeks naar het Museum wenden: Kraanlei 41, Gent. Tel. 23.13.36.

De V.Z.W.

NOORDSTARFONDS

steunt bestendig
het kulturele leven in
Vlaanderen.

NOORDSTARFONDS is de
kulturele stichting van de
Vlaamse verzekeringsmaatschappij

DE NOORDSTAR EN BOERHAAVE

Groot-Brittanniëlaan 47, Gent